

... Збудував я, люди, Храм оцей Високий.
В ньому Бог єдиний – то Циганське Слово...
Лекса Манци

№ 11 (116)

СЕРЕДА,
22 ЧЕРВНЯ 2005 РОКУ

ЗОМАНІЯ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ДВОТИЖНЕВИК

РОМСЬКІ НАРОДНІ ВІСТІ
МАНУШАНО РОМАНО НЕВИПЕ

Ціна: 200 гривень

• ПОЛІТИКА • СВІТ • ПРАВО • КУЛЬТУРА • МИСТЕЦТВО •

ЛІДЕРИ МІЖНАРОДНОГО РОМСЬКОГО РУХУ

Темутне романе лідери

Драган Євремович народився 20 листопада 1946 року в Ібарській Слатіні (Сербія). Він походить із традиційної келделарської сім'ї.

Уже в дитячому віці Драган навчався у батька майстерності роботи з міддю, чим і займався до 1970 року до переселення в Австрію.

Мистецька обробка металу у вільний час стала для нього хобі, хлібом душі.

З 1991 року, з часу заснування об'єднання "Романо Центро", Драган Євремович почав активну боротьбу за збереження культури та мови свого народу, а також проти дискримінації ромів суспільством.

Він є засновником німецько-ромського журналу "Романо Центро", який видається у Відні, де розповідається про сучасних ромів Європи у їхньому намаганні подолати труднощі та негативні стереотипи, змусити вирватися зі зачарованого кола аутсайдерів суспільства. У 2004 році обраний головою Ромського парламенту (IRU).

... О ромале, джі кай совен? Кастар даран, со сі уштен? Трай те мотгон со камен! Сі кон те ажутил амен...

Драган Євремович

ВІДКРИТІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНОГО РОМСЬКОГО СОЮЗУ ПГУТЕРДЕ БУВТЯ АНДЕ ТЕМУТНІ РОМАНИ УНІЯ

Ромський рух має давні традиції - адже він зародився понад 30 років тому і якщо в 1971 році на I з'їзді брали участь понад десять лідерів ромського руху і вони, зокрема, розглядали питання тільки європейських ромів, то нинішня парламентська зустріч Міжнародного ромського союзу охоплює вже представників майже всіх європейських організацій і навіть Американського континенту.

Протягом останніх 10 років Україна, хоч і мала свого представника у МРС, проте безпосередньо впливати на діяльність Міжнародного ромського руху не могла. Це було пов'язано з тим, що в Україні не було великої мережі ромських громадських організацій. Та нині, на щастя, роми починають підніматися і усвідомлювати свою роль у суспільстві, тобто самоідентифікуватися. Створюються нові ромські громадські організації, товариства, які займаються питаннями культури, соціального захисту, освіти, допомоги людям, котрі пережили страхоту Параміосу. Наразі в Україні створено вже близько 70 таких організацій, які намагаються співпрацювати з органами місцевої влади з метою змінити ситуацію стосовно ромів на краще.

Радує й той факт, що молодь прагне отримати не тільки середню спеціальну, а і вищу освіту. Таким чином формується ромська еліта.

Раніше представник від України в Ромському парламенті виконував лише представницькі функції, і рішення цього міжнародного координатора європейського ромського руху не були широко відомі українській громадськості.

Тепер же ситуація докорінно змінилася. З приходом нових людей у Міжнародний ромський рух - Аладара Адама (комісар МРС з соціальних питань) та Олександра Бузни (депутат парламенту МРС) - наша газета зможе глибше знайомитися з рішеннями, які приймає цей представницький орган, а також інформувати про них широку громадськість.

З першого по третє липня ц.р. пройде чергова парламентська зустріч членів Міжнародного ромського союзу. Відбудеться вона в Белграді.

Які ж питання розглядатимуться на цьому форумі?

У першу чергу, будуть уточнюватися права і обов'язки Генерального секретаря, казначея, Верховного комісара. Розглядатимуться ситуації становища ромів у різних країнах Європи: Сербії, Македонії, Косова та інших.

Оскільки в Європі на вищому рівні прийнята програма Ромської декади на 2005-2015 роки, будуть поставлені питання фінансування цієї програми Всесвітнім банком, Європейським Союзом, Інститутом Відкритого Суспільства. Мета цього - вивести

ромів з глибокої прірви, в якій вони перебувають, оскільки об'єднана Європа наразі є взірцем спільних дій у рішенні деяких економічних проблем та загальної інтеграції суспільства. Багаті європейські держави згодні допомогти ромам як таким, більша частина яких живе за межею бідності.

До цього процесу підключається й Організація Об'єднаних Націй.

З доповідями, звітами, повідомленнями перед учасниками парламентської зустрічі виступлять президент Міжнародного ромського союзу Станіслав Станкевич, голова Ромського парламенту та член редакції журналу "Романо Центро" Драган Євремович, члени парламенту Драголюб Ацкович та інші.

Про ситуацію на місцях розкажуть віце-президенти Надія Деметер, Флоріан Чюба, Нормунд Рудевіч, Златко Младенов; Верховні комісари Зоран Дімов і Орхан Галус...

Якщо першого дня зустрічі звітуватимуться керівники МРС, то наступного - визначатимуться завдання подальшої діяльності цієї впливової організації.

Відкритою буде й фінансова діяльність Міжнародного ромського союзу.

Визначатимуться також пріоритети співпраці з мас-медіа, ОБСЄ, ООН, МОМ.

РОМ-ПРЕС

Нова програма в Румунії

Нещодавно уряд Румунії спільно з ООН прийняли "Програму стратегії розвитку та поліпшення умов етнічних ромів".

Минулого року в країні було профінансовано здійснення 17 проектів ООН. Близько 8 тисяч етнічних ромів отримали цільову допомогу на поліпшення умов життя: асфальтування доріг у 5 таборах, доступ до питної води, забезпечення електропостачанням, газом, проведення каналізації ще в 4-х округах.

Загалом було відремонтовано або побудовано 6 приміщень для закладів освіти, медицини, культури.

Цей проект також поліпшив етнічні відносини, стосунки ромів із владою.

Рагіожурнал

Центр незалежної журналістики в Угорщині починає програму тренінгу для ромських тійейджерів щодо створення їх власного радіожурналу. Відбір кандидатів проводиться серед ромської молоді віком 14-18 років, які проживають у Будапешті.

решення їх власного радіожурналу. Відбір кандидатів проводиться серед ромської молоді віком 14-18 років, які проживають у Будапешті.

"Romano Bulletin"

Ромська Асоціація "Sa E Roma", яка активно діє у Тузлі (Боснія та Герцоговина), видала 65-й номер "Romano Bulletin" - щомісячний інформаційний бюлетень, присвячений проблемам ромського населення у регіоні. Це періодичне видання містить інформацію стосовно культури та інших аспектів життя ромів у країні.

Засідання робочої групи

На початку червня у Женеві відбулося засідання робочої групи з проблем різних національних меншин. У ньому взяли участь неурядові організації з усього світу, які займаються питаннями національних меншин. Було затверджено пропозицію щодо проведення заходів, присвячених ромському питанню у всьому світі. Назва, місце і час проведення обговорюватимуться у офісі Уповноваженого з прав людини.

ROM-PRÉS

Прийняття Житлового кодексу затягується

Народні депутати України не підтримали ініціативу Валерія Пустоویتенка про прийняття Житлового кодексу. За його підтримку проголосували тільки 205 народних депутатів, за необхідної кількості 226. Наразі ми користуємося ще радянським Житловим кодексом, норми якого вже давно застаріли.

Перше засідання - 5 вересня

Восьма сесія Верховної Ради України четвертого скликання затвердила календарний план чергових засідань. Цього року пленарні засідання розпочнуться 5 вересня і завершаться 13 січня 2006 року.

Інцидент на АЕС

На Південно-Українській АЕС під час підготовчих робіт до запуску першого енергоблоку на підключення до загальної енергосистеми України у блочному трансформаторі № 1 сталося коротке замикання без наступного спалаху. Спрацювала автоматична система з гасіння пожеж.

Більша увага селу

На відкритті XVII Міжнародної сільськогосподарської виставки-ярмарку "Агро-2005" Президент України Віктор Ющенко заповнив, що "увага до села і його проблем буде однією з фундаментальних основ його політики".

Повернути роботу державних комітетів

Перший віце-прем'єр України Анатолій Кінах пропонує поновити роботу урядових комітетів, які були скорочені з приходом до влади нового уряду в лютому 2005 року.

Регіони України покидають депутати

Народний депутат Сергій Бубка вийшов із фракції Регіони України. Про це повідомив минулого тижня спікер ВРУ Володимир Литвин.

Залишили без солодоців

Через літню спеку і відсутність належної кількості холодильників та морозильних камер розпорядженням головного санітарного лікаря Харківської області Івана Кратенка заборонено виробництво кондитерських виробів з кремом і м'якого морозива.

Спрощення митних процедур

У Державній митній службі України за участі голови служби Володимира Скомаровського відбулося візнє засідання Комітету Верховної Ради України з питань економічної політики та управління народного господарства, власності та інвестицій. Голова митної служби запропонував спростити митні процедури під час перетину кордону.

Купе не подорожчає

На час літнього періоду підвищення цін на купейні квитки не відбудеться. Про це повідомив журналіст міністр транспорту і зв'язку України Євген Червоненко на засіданні Інвестиційної ради. Отже, подорожуйте і насолоджуйтеся літніми відпустками.

Приземлився "космічний звіринець"

Капсула космічного апарата "Фотон М-2", який був запущений російським космічним управлінням, в якій перебували піддослідні тварини, минулого тижня успішно здійснив посадку у визначеному районі Казахстану.

"Теремоф" за 600 тисяч євро

За таку суму Андрій Данилко, відомий сценічним образом Верки Сердючки, буде собі особнячок під Києвом. Похвалюючи, що гроші, які артист успішно заробляє в Росії, він витрачає вдома.

"Міжнародна амністія" повідомляє

Організація "Міжнародна амністія", яка, до речі, є лауреатом Нобелівської премії, опублікувала матеріали за 2004 рік стосовно жорстокого поводження з етнічними ромами Румунії.

На сайті цієї організації надані матеріали, в яких розповідається про факти антигуманних засобів лікування ромів - пацієнтів психіатричних клінік.

У цих же матеріалах повідомляється і про факти використання румунськими поліцейськими вогнепальної зброї проти мирних жителів-ромів, яке заборонено міжнародними стандартами.

Косово: проблеми залишаються

Перед початком етнічного конфлікту в Косово проживали 130 тисяч ромів. Наразі їх залишилося близько 30 тисяч, а 100 тисяч вимушені були емігрувати в різні країни Європи. Із цих останніх близько 34 тис. ромів-косоварів знайшли притулок у Німеччині. Проте нині уряд Німеччини робить усе (приймає відповідні закони) для того, щоб повернути їх назад.

Та чи готове саме Косово прийняти цю величезну групу людей, якщо Німеччина дійсно вишле ромів за межі своєї країни? І чи будуть створені безпечні умови проживання їх у Косові?

Як відомо, майже всі ромські поселення були спалені, будинки зруйновані, то ж куди вони повернуться? До того ж, економіка Косова також зруйнована, і вдома ці роми теж не зможуть знайти роботу.

Проблемами Косова займалися представники Ради Європи, Комісії з безпеки та співробітництва в Європі, ООН. Проте консенсус між ними поки не знайдений.

ЕРУСАЛИМСЬКІ ДОМАРИ ОЧИМА АМОУН СЛІМ

Амоун Слім - директор "Domari" - товариства ромів у Єрусалимі. Ця унікальна жіночка створила себе сама. Її мама померла при чергових пологах, коли Амоун було лише 6 років, залишивши свого чоловіка одного підняти і виховувати її та ще 8 братів і сестер. Маленькою дитиною сім'я посилала її на вулицю жебракувати, проте вона відмовилася. Пізніше Амоун згадувала: "Це прохання було для мене принизливим, бо вже тоді я розуміла, що могу заробляти гроші чесним і пристойним шляхом". Отож вирішила займатися перепродажем листівок. Тоді ж вона зрозуміла, що освіта буде її квитком з бідності. Та, на жаль, вона також зрозуміла, і те, що її батько, який працював сторожем у Міністерстві внутрішніх справ, ніколи не зможе забезпечити її та молодших братів і сестричок зошитами, олівцями та іншим шкільним приладдям, тому й продовжувала продавати листівки.

У 12 років Амоун полишила школу через великі економічні труднощі в родині, і ніхто з працівників соціального забезпечення не прийшов до неї на допомогу, щоб поцікавитися, чому дитина не відвідує школу. Через рік вона повернулася, закінчила середню школу, одержавши спеціальність діловода. Знайшла роботу менеджера в одній з голландських фірм, де стала вчитися англійській та голландській мовам. Європеїці, які відвідували цю фірму, допомагали молодій жінці розширити свій політичний світогляд і підвищити свою соціальну свідомість. Поверивши в себе, Амоун закінчує курс ділового адміністрування в Єврейському університеті.

У 1999 році Слім створив "Domari" - першу організацію ромів в Близькому Сході. Її метою було поліпшити соціальний та культурний розвиток ромів своєї общини.

Нині в Єрусалимі, в його східній частині, згідно з даними перепису, проживає близько 1000 ромів і ще від 1000 до 4000 ромів - на західному березі річки Йордан і в секторі Газа.

Амоун Слім, як і більшість єрусалимських ромів, мешкала в районі ель-Гута Бей, поблизу Воріт Лева. Це - один із найбідніших районів Єрусалима, де по вузьких доріжках бігають погано вдягнені діти, які жебракують, або продають для туристів сувеніри. Рівень безробіття тут дуже високий, і більшість ромів живуть лише на соціальну допомогу.

На жаль, ромська община не визнана державою Ізраїль як національна меншина. "Для арабів ми "nawari", - означає "брудні роми", - говорить Слім, - а для євреїв та влади - ми араби. Ми перебуваємо між двома вогнями".

В Єрусалимі роми щасливо уникли втягнення в палестинсько-ізраїльський конфлікт. Слім вірить, що євреї мають розуміти ромів, оскільки вони самі свого часу переслідувалися, де б не проживали.

"Domari" (мова іврит - роми) об'єдналася з Єрусалимським діловим центром розвитку, щоб налагоджувати ділові стосунки з основними косметичними фірмами і залучати ромів до співпраці з ними, забезпечивши водночас їх роботу.

Амоун Слім, розуміючи, що ромським жінкам важко жити в нищільному суспільстві, влаштує двічі на навчання в університет.

Слім має феміністичні погляди і виступає за те, щоб підняти роль і статус жінки в ромському консервативному суспільстві.

У 2003 році Амоун зайнялася видавничою діяльністю і випустила унікальну книгу старовинних ромських і арабських рецептів, у яких розкриває давні секрети приготування їжі.

Підготувала
Олена Бойко

На світліні: Амоун Слім (друга справа) на презентації нового видання; ромські діти на порозі життя.

НАМ ВІДПОВІДАЮТЬ

ВСЕ ЗМІНІТЬСЯ НА КРАЩЕ?

У дев'ятому номері газети "Романи Я" була надрукована стаття про зухвали знущання представників міліції з м.Миргорода над ромкою похилого віку з м.Золотоноша, яка приїхала, щоб передати сину, який перебував під арештом, передачу. Копії статті були направлені прокурору м.Миргорода, до м.Полтави - обласному прокурору, а також

міністру внутрішніх справ пану Луценку. З Миргородської та Полтавської прокуратур до офісу організації "Аме Рома" в м.Золотоноша надійшли відписки такого змісту: "Повідомляємо, що стосовно вашого звернення відносно неправомірних дій працівниками Миргородського МРВ щодо громадянки Є.Д.Позенко нами було проведено службове

розслідування в Миргородському МРВ, в результаті якого факти, викладені у повідомленні, не знайшли свого підтвердження".

Та в Міністерстві внутрішніх справ за цю справу взялися серйозно. Із червня до офісу Золотоношської громадської організації "Аме Рома" приїхали - уповноважений в особливих важливих справах при департаменті внутрішньої безпеки, разом з ним приїхав черкаський представник внутрішньої безпеки, а також представник золотонішської міліції. З потерею статі автором статті розмовляли, все документально зафіксовано. Хочеться вірити, що миргородські міліціонери будуть наказані. Адже нечасто представники вищої влади заступаються за представників ромської нації. Маємо надію, що погані часи скінчилися, і все зміниться на краще. А роми будуть рівні в правах не тільки на словах, а й на ділі.

Володимир Бамбула,
м.Золотоноша

На світліні: під час розмови у офісі "Аме Рома".

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМ ОСВІТИ РОМСЬКОЇ МОЛОДІ

Ю. Евчак та В. Сагарда на конференції.

■ Закінчився 2004/2005 навчальний рік. Можна підбити підсумки стосовно освіти ромських дітей і намітити перспективи на майбутнє. Відрадно, що питання навчання та освіти ромських дітей стоїть на контролі в Закарпатському обласному управлінні освіти, науковців краю. Пропонуємо читачам нашої газети бачення методів поліпшення освіти ромських дітей Володимира Сагарди, яке мало місце у доповіді, прочитаній на науково-практичній конференції "Освіта і роми: стан, проблеми, перспективи".

Питання освіти національних меншин є актуальним для Закарпаття. З понад 134 національностей, які за даними Всеукраїнського перепису проживають в Україні, понад 70 мешкають у нашому регіоні.

Серед національних меншин області, які проживають компактно, третє місце як корінне населення посідають роми. У 1691 році навіть одна з десяти вулиць Ужгорода мала назву Циганська.

За оперативними даними, на Закарпатті мешкає 20 тисяч ромського населення, з них - понад 5 тисяч дітей, які навчаються у 115 загальноосвітніх школах. У місцях їх компактного проживання в містах Ужгороді, Мукачеві, Берегові, Сваляві та окремих селах відкрито школи й окремі класи для дітей ромів. Від 500 до 800 ромських дітей навчаються у школах Ужгородського, Мукачевського, Виноградівського, Перечинського районів.

Наразі у нас реалізується зат-

вердений наказом управління освіти і науки Закарпатської ОДА "План заходів щодо виконання обласної цільової програми "Ромське населення на 2003-2006 роки", відповідно до якої розширюється мережа загальноосвітніх закладів, де навчаються малолітні роми. Відкрито школи для цих дітей у смт Вишково Хустського району, філії Червенівської ЗОШ І-ІІ ст. у с. Домбоки, що на Мукачівщині, корекційні класи у Сюртівській ЗОШ І-ІІ ст. Ужгородського району, клас-комплект у Міжгірській, перший клас у В.Березнянській загальноосвітній школах І-ІІІ ступенів. Розширюється мережа недільних шкіл для представників ромського населення. У співпраці з громадськими організаціями та культурно-освітніми товариствами ромів виділяємо освіти держадміністрації в м.Ужгороді, Ужгородському, В.Березнянському та Виноградівському районах засновано недільні школи. Про-

водиться відповідна робота по відкриттю таких шкіл у м.Сваляві, у с.Розтоки Рахівського та смт Королево Виноградівського району.

Певну допомогу щодо вдосконалення навчально-виховного процесу з учнями ромського населення надає Закарпатська філія науково-методичного центру середньої освіти МОНУ. За останні роки вивчалися і аналізувалися праці науковців Центру питань проблем освіти дітей ромів, їх соціалізації, причини їхньої девіантної поведінки, впровадження відповідних технологій у роботі з дітьми ромського етносу, їхнього громадянського виховання, питання дошкільного виховання і позашкільної освіти, підготовки педагогічних кадрів, спільності роботи сім'ї, школи і громадськості для підвищення якості освіти в поліетнічному суспільстві.

Що ж нами пропонується як для поліпшення освіти і виховання молоді національних меншин

у регіоні в цілому, так і ромсько-го етносу зокрема?

По-перше, місцевим органам влади, громадським організаціям та культурно-освітнім товариствам необхідно провести чіткий облік дітей дошкільного і шкільного віку, посилити вимогливість до батьків за відвідуванням учнями шкіл і вихованням дітей, створити умови для дошкільної підготовки майбутніх першокласників у дошкільних закладах; потрібно забезпечити відповідне фінансування дошкільних закладів і шкіл та контроль за раціональним використанням виділених коштів; створити належні умови за місцем проживання для виховання дітей і розвитку їхніх здібностей; забезпечити заклади позашкільної освіти для занять учнів традиційними для ромів ремеслами та оволодіння характерними естетичними жанрами; організувати роботу недільних шкіл для вивчення молоддю материнської й державної мов та етнокультурної спадщини ромів.

По-друге, органам управління освіти, керівникам шкіл та педагогічним колективам необхідно: забезпечити безпечні умови навчання, зміцнення здоров'я дітей, можливість для засвоєння вихованцями програм на рівні державного стандарту, розвитку здібностей учнів, дбайливого ставлення до історико-культурного надбання народу, до природного середовища, виховувати справжніх громадян України; відповідно до конкретних умов школи та розвитку учнів визначити зміст варіативної частини навчального плану;

впроваджувати у дошкільних закладах та у початкових класах загальноосвітніх шкіл, де компактно проживають і вчать діти ромів, вивчення рідної мови або навчання рідною мовою, що є основною визначальною життєвою необхідністю стосовно духовності, моральності й культурної особистості; організувати з числа здібної молоді ромського етносу цільову підготовку педагогічних кадрів у вищих навчальних закладах області шляхом позаконкурсного прийому; забезпечити введення у дошкільних закладах і школах посаду практичного психолога з відповідною підготовкою і створити необхідні умови для його діяльності; стосовно педагогічних технологій навчання і виховання молоді максимально враховувати найважливіші аспекти ментальності ромського етносу.

На жаль, однією з головних проблем у розвитку освіти ромів є відсутність відповідних педагогічних кадрів. Рекомендації Комітету Міністрів Європи щодо підготовки педагогічних кадрів для навчальних закладів національних меншин розкрито у підготовленому нами науково-інформаційному виданні "Освітньо-виховні проблеми національних меншин Закарпаття", виданому у 2000 році в Ужгороді.

Володимир Сагарда,
директор
Закарпатського філіалу
науково-методичного центру
середньої освіти і науки
України,
професор УжНУ

ОСВІТА

УРОК РІДНОЇ МОВИ НЕЙВІ КУРКЕСКІ ШКОЛА

У м.Новомосковську Дніпропетровської області нещодавно було відкрито недільну школу для дітей ромів. Відкрила школу Ярослава Михайлівна Булах за підтримки колективу загальноосвітньої школи № 12 та її молодого директора Ірини Вікторівни, яка хоч і недавно обійняла цю посаду, але усвідомила необхідність відкриття недільної школи і гостинно віддала свій клас ромським дітям на один день в тиждень.

Велике спасибі і всім іншим учителям школи № 12, які вболівають за ромських дітей. Ніна Іванівна, вчителька української мови, розповіла:

- Діти ромів дуже здібні й працелюбні в навчанні, але через матеріальну скруту в сім'ї вони не доходять до 11 класу, а багато хто і 9 класів не закінчують. У нашій школі є дуже розумні діти, які добре вчать. Серед них - Василь

Калашенко, рівень знань якого високий, він - 15-річний спортсмен, займається кіокушінкай-карате, отримав червоний пояс. Сестра Василія Рамина ходить у 6 клас, вчиться теж непогано. Здобітих дітей серед ромів дуже й дуже багато. Проте їх треба фінансово підтримати, щоб вони мали змогу навчатися у вищих навчальних закладах. З них, впевнена, можуть вийти хороші спеціалісти.

- Урок ромської мови привабив підлітків ЗОШ № 12, гостями недільної школи були й учні ЗОШ №13. Були й такі, що ще збираються тільки до загальноосвітньої школи; серед них - майбутній учень - Сергій Крикуненко, який вже відвідує недільну школу (на світлині він знятий у правому кутку).

Діти слухали рідну мову дуже уважно, старанно запам'ятовували кожне слово, промовлене вчителькою.

З першого уроку я дізналася, що діти зовсім не володіють ромською мовою. А ще - живуть вони дуже бідно, і тому в їхньому віці доводиться працювати дуже важко.

Ось що розповіла мені одна з учениць, семикласниця Лариса Мусієнко.

- Нас четверо у сім'ї, три сестрички: Рузана, Крістіна, я та брат Боря. З дитинства ми залишилися самі, без батьків. Уже 10 років нас виховує тітка, а найменшу Крістіну доглядає інша тітка. Вранці ми ходимо до школи, повернувшись, сідаємо за уроки. Живемо дуже бідно. Пенсії тієї, що надає держава дітям-сиротам, не вистачає навіть на придбання шкільного приладдя. Це всього-навсього 200 гривень. У тітки своя дуже велика родина, тому нам усім доводиться допомагати. Всі разом з вечора майже до ранку б'ємо горіхи для заготконтори, щоб можна було прожити. Ходимо до школи і допомагаємо вдома.

Так зараз живуть багато ромів у нашому місті. Дітки мені показують руки - всі поколоті від горіхів, адже сім'ями вони набивають самих ядер горіхів по мішку або й більше.

Жіноча організація м.Новомосковська захоче всіх діточок з успішним закінченням навчального року. Бажає їм усього найкращого, добре відпочити влітку.

Ярослава Булах,
організаторка "Кале ялга",
м.Новомосковськ
Дніпропетровської області
На світліні: урок у недільній школі в м.Новомосковську

Учні недільної школи - учасники ІІ районного фестивалю виноробів Виноградівщини

Для участі в районному святковому заході були запрошені товариство "Романо Дром", зокрема ансамбль під однойменною назвою (музичний керівник - Йосип Іванович Муржа), та учні недільної школи, яка працює у Великих Ком'ятах. Самодіяльні артисти пройшли центральною вулицею м.Виноградова, театралізовано виконуючи ромські народні пісні й танці. А поплн на сцені одного з парків Виноградова вони виступили з ромським танцем: вистукували каблучками під бурхливі аплодисменти й вигук: "Молодці! Молодці!"

Наразі наші діти готуються відпочити в оздоровчих таборах, де візьмуть активну участь у всіх заходах, які там проводитимуться.

Це - оздоровчий табір (цілодобовий) у Чернівцях, куди по-

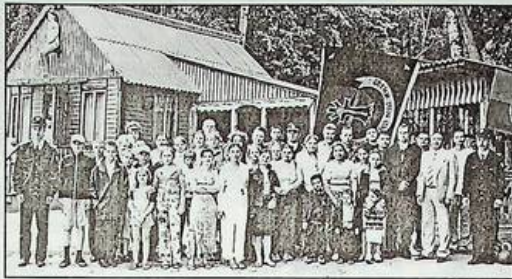
їдуть 12 ромських дітей на 18 днів. Другий - спортивно-патріотичний табір тільки для хлопчиків у селі Чорнотисово Виноградівського району. Там побажали відпочити 25 ромських хлопців з нашої недільної школи. Обидва табори починають працювати з 1 липня. У райдержадміністрації підписано відношення про безкоштовне оздоровлення 150 дітей-ромів тільки з Виноградівського району і міста Виноградова.

Сподіваємося, що всі об'янки будуть виконані.

Ласло Дюрі,
голова товариства "Романо Дром",
с.В.Ком'яти Виноградівського району
Закарпатської області.

На світліні: ансамбль "Романо Дром" на святі виноробів.

СВЯТО ВДАЛОСЯ ЧГВАВІКАНО ТЕМУТНО ДІВЕС

У кожному регіоні, кожному місті України Міжнародний день захисту дітей намагалися так відсвяткувати, аби подарувати дітям радість, бо діти - це наше майбутнє. В Харкові цей день теж був святковим. Зранку у Центральному парку культури та відпочинку імені Горького проводилося свято для дітей молодшого віку. А ввечері на центральній площі міста пройшла дискотека, яка завершилася грандіозним феєрверком.

І в Дергачівському районі Харківської області, в селищі Мала Данилівка, дуже чекали цього дня, бо з нього не тільки почалися для учнів літні канікули цього дня Харківським національно-культурним товариством циган "Ромен" на базі Харківської державної зооветеринарної академії було заплановано провести свято для учнів Малоданилівського ліцею та ромів-мешканців селища Мала Данилівка. На це свято з Харкова також приїхало близько 10 ромських родин.

Територія академії - це мальовничий куточок Харківщини. Тут розташовані 11 навчальних корпусів, навчально-лабораторних приміщень, критих спортивних споруд. Серед лісу розміщені вольєри для мешканців зоопарку. А поряд - невеличке, але гарне озеро, в якому плавають лебеді. Тут полюбляють купатися і мешканці селища Мала Данилівка. Саме на березі цього озера, поряд з кафе "Русалочкою" та Нептуніюм, який охороняє спокій водоймища, і розпочалося дитяче свято.

Відкрили його президент ХОНКТЦ "Ромен" Іван Іванович Матюшенко, директор Малоданилівського ліцею Світлана Пилипівна Катасонова та почесний свято - Юрій Вікторович Білоножко, генерал-полковник козацтва, головний отаман Слобожанського козацького корпусу, член координаційної ради з питань розвитку українського козацтва. На це свято козацький генерал-полковник прийшов не один, а з козаками Слобожанського козацького корпусу. Гості не тільки продемонстрували перед дітьми показові виступи володіння козацькою зброєю, вони приготували на кострищі у казані польову кашу, якою нагодували не лише дітей, а й усіх, присутніх на святі. На дитяче свято Юрій Вікторович Білоножко приїхав із дружиною, маленькою донечкою, а також мамою Людмилою Афанасівною Білоножко.

Вчителі, які святкували разом із усіма, розповіли, що ромські діти - учні Малоданилівського ліцею - по-дружньому спілкуються зі своїми однолітками, добре навчаються. Їхні батьки приділяють велику увагу навчанню своїх дітей і першими допома-

гають у проведенні різноманітних заходів.

На святі діти також продемонстрували свої здібності. Найменші кидали кільця на стенди. Всі бажуючі взяли участь у конкурсі малюнка. У конкурсі "Хто швидше складе пазл?" взяли участь 7 команд, які утворилися стихійно з батьків та школярів. Першими три пазли склали команди зі школярів.

У спортивних змаганнях взяли участь і дівчата, і хлопці. А змагання були неабиякі - гирьовий спорт (підняття гири вагою 8, 12 та 16 кг). Серед учасників були дівчата - переможці з гирьового спорту, особистий рекорд яких складав у піднятті гири вагою 8 кг у одній - 260 раз, у іншій - 283 рази.

А дорослі почали змагання "У кого найсильніша рука?". Ці змагання привернули до себе увагу і дорослих, і маленьких. Змагалися і ромши, і мешканці села, і козаки. Переможцями стали ромські хлопці - Олександр Юрченко, студент 5-го курсу Харківської Національної юридичної академії, та Артур Ліпко, студент 3-го курсу Харківського національного автомобільно-дорожнього університету. Суддями у цих змаганнях були директор Малоданилівського ліцею Світлана Пилипівна Катасонова та студент 5-го курсу Харківської Національної юридичної академії Іван Іванович Матюшенко-молодший. У віковій групі до 5 років у фінал вийшли два ромські хлопці - Василь Карлов та Іван Матюшенко-наймолодший. Переміг Іван Матюшенко, який станцював для всіх присутніх танок - ромську угорку.

Всі учасники змагань отримали нагороди та призи. Змагання записувалися на відеокасету.

Спонсором свята став президент Харківського обласного національно-культурного товариства циган "Ромен" Іван Іванович Матюшенко.

З нового навчального року на базі Малоданилівського ліцею планується відкрити Недільну ромську школу. ХОНКТЦ "Ромен" звернулося з відповідними листами до голови Дергачівської районної державної адміністрації Михайла Івановича Жорника та директора Малоданилівського ліцею Світлани Пилипівни Катасонової. Директор ліцею згоду вже дала. Слово за владою.

ХОНКТЦ "Ромен" дуже вдячні директору Малоданилівського ліцею Світлані Катасонової та генерал-полковнику козацтва Юрію Білоножко за активну участь у проведенні дитячого свята.

Іван Матюшенко,
президент ХОНКТЦ "Ромен"
Наталія Падуурська,
монітор Харківської філії
ERRC

На світлинці: учасники свята у селищі Мала Данилівка.

Кажуть, що ром не має батьківщини, мандрівка йому - рідна тіточка. А от у селищі Дрижане, що на Полтавщині, понад десять ромських сімей давно вже ведуть осялий спосіб життя. Тут працює, уже, вважайте, третє ромське покоління, родичається з українцями... Усі стереотипи про ромське кочове, безтурботне життя поламани. Хіба що, дивлячись серіал "Кармеліта", ромши згадують свої табори...

А от, любов до своєї національної пісні, запального танцю - ромши зберігають споконвіку. У душі моїй від цього стає світліше й радісніше, бо це є - моя нація,

мій народ! А ще радію від того, що у селищі Дрижане панує атмосфера дружби й злагоди, міжнаціональне взаєморозуміння і мир! Жоден українець тут не нарікає на те, що ромши зайві у їхньому оточенні... Вони, як і всі інші, працюють разом на ланах у сільському господарстві.

З такими ромськими сім'ями я і вирішив зустрітись. В їхавши в селище, чую відразу: лунає ромська музика. Мабуть, якесь свято у ромів, подумав я про себе. Проте вирішив робити свою журналістську справу.

МІСЦЕВА ВЛАДА І РОМИ

МІЙ НАРОДЕ, МОЯ НАЦІЄ...

Спочатку завітав до сільської ради, щоб відмітити редакційне відрядження.

Вибачте, сільського голови немає на місці, - відказала секретарка, - печатка у її кабінеті. А коли повернется, не знаю. Та ви Знаїду Василюну можете знайти

у наших ромів Іовноші. Наш сільський голова поїхала до них - вручити подарунок і привітати молодих батьків з народженням дитини.

- Не вже сама сільський голова?

- А що тут дивного? - відказала секретарка. - У нашому селі не існує різниці між людьми. Наші ромши разом із українцями працюють, одружуються з українцями. Тобто, стають єдиною родиною. Наші ромши, як і українці, - заслуговують на шану. Тож нема нічого дивного у тому, що керівник села вирішила виявити свою повагу до ромського народу, подякувати батьків з новонародженим дитям...

Автор цих рядків був так приємно вражений від почутого, що навіть не запитав у секретарки її ім'я та прізвище, поспішив відвідати ромське подвір'я, звідки й лунала ромська музика, пісні...

Розмовляючи з родиною Іовноші, відчув, що вони щасливі посправжньому.

- На гаджен ми не нарікаємо, - говорить молода подружка - я немовляна на руках - Олександр та Аня Іовноші. - Не відчувасмо себе зайвими, ми зі своїми батьками працюємо на різних роботах: і на фермі, і ідемо у поле сапати буряк, соняшник. Хтось займається торгівлею на базарі. Кожна наша ромська сім'я має свій город, господарство тощо.

- Ано, у сільській раді мені повідати, що сільський голова у вас на святі, це правда?

- Так, правда. Буквально за кілька хвилин перед вашим приходом Знаїда Василюна службовою машинкою поїхала до райцентру... Обіцяла ввечері знову до нас завітати. Вона привітала нас із донечкою і залишила її пода-

рунки. Знаєте, якби скрізь були такі державні службовці, як Знаїда Василюна, ромам жилося б набагато краще і не було би стільки скарг на чиновників, про які ми дізнаємося з газети "Романія".

Слухаючи теплі відгуки ромів на адресу місцевої влади селища Дрижане, я одразу згадав, як нещодавно до Рівнянської сільської ради, що у Новоукраїнському районі Кіровоградщини, завітала ромська сім'я Ведмеденків. Їм потрібні були довідки з сільради для пред'явлення у відділ соціального забезпечення.

Людмила Миколаївна Миненко, секретар цієї сільради, відмовила їх надати, мотивуючи тим, що у їхніх паспортах вказана прописка на одній вулиці, а в господарській книзі - інша, хоч прописані і живуть у Рівному вже не один десяток років.

Лідія Миколаївна Ведмеденко та її донька Рада звернулися до мене, як до представника преси, з проханням зустрітись з Л.М.Миненко і допомогти їм у їхній справі.

Та, зайшовши до кабінету секретаря і попросивши про сприяти ромській сім'ї довідками на підставі запису обліку в господарській книзі (бо, за словами сільрадівців, їхню документацію часто перевіряє прокуратура), почув від Людмили Миколаївни Миненко таку відповідь у брутальній формі:

- Ти чого свого носа пхаєш? Вийди з кабінету!

"Чемна" відповідь держслужбовця, чи не так, читачу? Людмила Миколаївна, певно, не усвідомлює того, що її грубість не додає їй як держслужбовцю авторитету з боку ромського народу.

Знаючи вас, пані Людмילו, багатьо років як депутата сільської ради, я не кривлю душою і не бажую вас бодай чимось образити, як це робите ви щодо ромів, виконуючи свої службові обов'язки. Проте хочу вам сказати: досить принижувати мій народ, мою надію, бо в ньому, як і в українській нації, є добрі, порядні, освічені люди.

Я розумію, що ромши є малограмотними, а часто й взагалі неграмотні, й вони "надохочують" вам і багатьом іншим чиновникам... Але Українська Конституція не дозволяє не тільки принижувати людей, а і не приділяти людській увазі і не виявляти розуміння при спілкуванні з ними у ваших кабінетах.

Не вже так важко знайти з ро-

мами оту золоту середину взаєморозуміння? Адже, наприклад, у селищі Дрижане місцева влада чинить знайшли спільну мову з ромами, допомагають багатодітним та бідним сім'ям, а ромський молоді, спільно з керівником господарства, сприяють у працевлаштуванні. Разом із ромами вирішують все спокійно і злагоджено. Місцева влада не цурається своїх ромських односельчан, відвідує їх на свята, щоб привітати й побачити їм кращого життя.

Україна у нас - єдина! Лише в її різних регіонах місцева влада різна і по-різному виявляє (або не виявляє) свою толерантність до ромів.

Повертаючись із відрядження, я не міг не сфотографувати водія мікроавтобуса, яким їхав, Сергія Анатолійовича Калініна. Під час нашої розмови з ним, він сказав: "Ромам потрібно, згуртувавшись,

підняти за колін, щоб захистити свої права... Впевнений, що тоді б ромам не лише на Кіровоградщині, а й у всіх Україні, жилося набагато краще... Вони мають наступного року делегувати своїх представників у депутати до Верховної Ради, до місцевих, районних, обласних рад. Отоді, певно, їхні права були би більш захищені."

А і справді, Сергій Калінін має рацію!

Нам потрібно згуртуватися і під час виборів до Верховної Ради обрати депутатами, ну, скажімо, нашого шеф-редактора "Романія" Алладара Євгенівича Адама, заслуженого артиста театру "Романс" - Ігоря Крикунова, прекрасного поета Михайла Козимиренка...

Впевнений, багаторічний ромський народ в Україні з радістю вибере за них своїх голів на вибори!

Леонід Савицький,
власний кореспондент
"Романія"

у Кіровоградській області.
На світлинах автора: Олександр та Аня Іовноші з донечкою Наталею; водій мікроавтобуса - Сергій Калінін.

ОСВІТА

НАВЧАЛЬНА СЕСІЯ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СУДІ СІТЯРДИ СЕСІЯ АНДО ЄВРОПЕЙСЬКО КРИС

А. Добруші (юрист ERRC) та О. Мовчан

■ Нещодавно, з 30 травня по 3 червня ц.р., Олександр Мовчан - адвокат правозахисного центру "Романія Яг" побував на 9-й навчальній сесії у Європейському суді зі захисту прав людини, присвяченій вивченню основних механізмів із захисту прав і свобод людини, передбачених Європейською Конвенцією з захисту прав людини. У роботі цієї сесії взяли участь юристи-практики, які працюють у ромських правозахисних організаціях. Переповнений враженнями Олександр поділився ними з журналістами нашої газети. Пропонуємо невеличке інтерв'ю, на яке погодився молодий правозахисник.

Д. Хто виступив організатором цієї сесії?

- Для юристів така поїздка у Францію стала можливою завдяки сприянню Європейського центру зі захисту прав ромів (ERRC) та підтримки Ради Європи. До речі, у роботі сесії взяли участь представники 13 організацій Європи, які займаються захистом прав ромів. Шкода, що серед них було дуже мало етнічних ромів. Участь у роботі сесії взяв також Іштван Феньвеші - координатор програми із захисту прав ромів по Україні від ERRC (м.Будапешт), який одночасно виконував функцію переклада-

ча, оскільки володіє кількома європейськими мовами

- Якою була ваша програма?

- Робочий процес полягав у вивченні механізмів та процедурі звернень до Європейського суду зі захисту прав людини зацікавлених осіб. До речі, згідно зі статистичними даними, кількість звернень громадян України до Європейського суду зі захисту прав людини, передбачених Європейською Конвенцією, порівняно з минулими роками, збільшилася майже у 5 разів. Тобто, заявники не знаходять належного захисту своїх інтересів на на-

ціональному рівні і через це вимушені звертатися до міжнародних правозахисних інституцій, зокрема Європейського суду.

Ми кожного дня протягом 5 днів збиралися в адмінбудинку Європейського суду, який розміщений у м.Страсбурзі. Практичні заняття проводилися кваліфікованими фахівцями у галузі захисту прав людини у Європейському суді - Люком Клементом (Великобританія), Глорією Гарланд (США), Сарою Бартон (Європейський суд, м.Страсбург) та іншими.

Першого червня були присутні на реальному судовому засі-

данні, де вирішувалося питання щодо забезпечення права на вільний вибір місця проживання для емігрантів, які обрали місцем проживання Бельгію.

- Як була вирішена справа?

- У процесі судових слухань судовою колегією у складі 12 судів вирішувалося питання правомочності проживання жінки, яку місцева влада намагалася примусово виселити. Такі слухання можуть тривати від кількох днів до кількох місяців. Тому кінцеве рішення за цю справу нам невідоме.

- З яких країн були представники, котрі проходили стажування?

- Адвокати, юристи, які працюють у ромських правозахисних організаціях Албанії, Чехії, Греції, Угорщини, Косова, Литви, Польщі, Румунії, Росії, Сербії і Чорногорії, Туреччини, Словаччини та України... У процесі стажування нам ставилися завдання з вирішення прав ромів, де події моделювалися, виходячи з практичного досвіду скарг поданих до Європейського суду.

Склад учасників був поділений на 2 групи. Одна з них представляла уряд країни (відповідача), інша - інтереси скаржника. Наприклад, ми розглядали справу, суть якої полягала у тому, що п'ять ромських сімей звернулися зі скаргою до Європейського суду проти уряду своєї країни, оскільки

умови їхнього проживання були вкрай незадовільними та небезпечними для життя, а уряд їхньої країни систематично не реагував на їхні заклики звернення з цього приводу. У зв'язку з тим, що всі 5 ромських сімей-скаржників вичерпали всі засоби захисту на національному рівні, вони отримали право звернутися до Європейського суду. Адже однією з умов звернення до Європейського суду є обов'язковість проходження всіх судових інстанцій на національному рівні. Результатом розгляду, де, до речі, я був одним із співдоповідачів по ст.8 та ст.14 Європейської Конвенції, суд задовольнив скаргу і зобов'язав уряд країни виконати всі вимоги заявників: створити їм належні умови проживання і переселити у нормальні будинки.

- Що вас найбільше вразило?

- Сама будівля Ради Європи та Європарламенту своїм грандіозним масштабом, сучасністю конструкції (збудована зі скла і сталі), надзвичайна чистота і охайність самого міста Страсбурга. Люди привітні та доброзичливі. З пам'ятників архітектури, старовинні надзвичайне враження було від старовинного готичного Собору Нотр-Дам де Страсбург, який нагадує Нотр-Дам, що є у Парижі.

Єва Сюрет

ІНТЕРВ'Ю

АДВОКАТ, ПРАВОЗАХИСНИЦЯ, ПИСЬМЕННИЦЯ

■ Нещодавно організація "Терніне" мала зустріч із президентом адвокатської компанії "Куспись та партнери" Світланою Анатоліївною Куспись. Ця молода інтелегентна жінка з відзнакою закінчила Харківський юридичний інститут ім. Ярослава Мудрого, працювала старшим слідчим прокуратури м. Львова у Львівського управління МВС України. З 1993 року - адвокат Львівської обласної колегії адвокатів.

Світлана Куспись - автор трилогії "Чорна меса", до складу якої входять три романи "На те воно і життя", "По той бік Задзеркалля", "Ілюзія правосуддя". На VI Книжковому міжнародному ярмарку два роки тому трилогія була визнана одним із найкращих творів детективного жанру серед книг українських авторів та перевидана за рахунок спеціального гранту Книжкової палати України. Великим тиражем розійшлася і у країнах Європи.

На нашій зустрічі були обговорені різні питання, які стосувалися важкого життя ромів Львівщини (випадки, які траплялися з ромами - підкидання наркотичних речовин, вимагання грошей, залякування та інше). Також ми ознайомилися з компанією з юридичною програмою, адже ми є філіалом у Львівській області Європейського центру захисту прав ромів. На зустріч між нами була укладена певна угода.

Організація "Куспись та партнери" є дуже відомою у Львові та за межами Львівської області. На рахунок цієї компанії безліч виграних справ, із них 13 справ, що були відінені у Верховному Суді України. До них за допомогою звертається безліч людей та організацій, які потребують їхнього захисту чи консультацій. На сьогодні ця адвокатська компанія буде разом із нами співпрацювати. Тепер кожен ром, який проживає на Львівщині та в сусідніх областях, матиме можливість отримувати юридичну

консультацію в офісі цієї адвокатської компанії, від нашого юриста, який працює в цій же установі, а також і від адвокатів цієї організації.

Пропонуємо інтерв'ю з президентом адвокатської компанії "Куспись та партнери" Світланою Анатоліївною Куспись.

- Ваша компанія є вже дуже відомою. Коли вона була заснована?

- Компанія працює вже одиннадцятий рік. Раніше вона існувала як юридична контора, а з 2004 року - як адвокатська компанія.

- Раніше, до помаранчевої революції, була ілюзія правосуддя. А як зараз?

- Не можна всіх мряти однією міркою. Проте, якщо ми говоримо про систему як таку, то не було б спільні скарги, якщо б на всіх державних рівнях законно захищалися права громадян. Тому я не можу сказати, що було тільки чорне або біле. Було все. Але сподіваюся, що зараз Феміда розкриє свої очі і правосуддя восторжествує.

- А чи зустрічали ви випадки дискримінації? Тобто, злочини, здійснені на етнічному ґрунті.

- Ні не зустрічала. Та про все це знаю і знаю ці проблеми. Наша компанія спроможна захистити права ромів.

- Чи часто ви зіштовхуєтесь із випадками, які порушують права людини?

- Так, майже на кожному кроці. Наприклад, я наразі про-

бую себе у ролі письменниці, у мене вийшла, я сподіваюся, правдива трилогія "Чорна меса". Третю частину трилогії я хотіла назвати "Продажне правосуддя", але чомусь усі сказали, що не потрібно так різко, і тому я назвала її "Ілюзія правосуддя". Так ось, раніше, до помаранчевої революції, складалося враження, що в нас правосуддя нема взагалі або що і тільки його ілюзія. Будемо сподіватися, що все у світі стабілізується, стабілізується і у нашій країні, що ми знайдемо достатні засоби для того, щоб захищати інтереси наших клієнтів. "Чорна меса" - це трилогія про те, що відбувається у нас. Якщо перша книга - це період Радянського Союзу, то друга й третя частини - якрз про правосуддя в Україні. Звісна річ, що порушуються права людини. Якщо б вони не порушувалися, то не було б величезної кількості заяв наших громадян у Страсбурзі, в Європейському суді. І до нас приходять люди, коли не можуть домогтися правди в правоохоронних службах.

Найближчими днями на 5 каналі буде показана програма "Поштова скринька Світлани Куспись". У цій програмі видатні політики, політологи, громадські діячі відповідатимуть на запитання, які люди надсилають на адресу адвокатської компанії "Куспись та партнери".

Микола Юрченко, м.Львів

ПРАВОЗАХИСТ

"ВИБИВАННЯ" ПОКАЗАНЬ ПРОДОВЖУЄТЬСЯ "МУДАРІПЕН" СА ІНКЕ ІНКЕРДЬОЛ

■ Повідомлення про катування і жорстоке поводження в правоохоронних органах не припиняються. Такі "методи" незаконного насильства в практиці роботи української міліції значно підірвують довіру до неї у населення, довіру до держави в цілому і, зокрема, до органів виконавчої влади. Пропонуємо вам, шановні читачі, повідомлення з одного з регіонів України про зловживання правоохоронців щодо літнього рома. Прізвище, ім'я потерпілого з етичних міркувань змінено. Вони є в редакції. Інформація надійшла у рамках виконання проекту "Захист прав ромів та доступ до правосуддя".

Нещодавно Іван Пилипович М. звернувся до регіонального правозахисного центру з проханням захистити його, бо не вважає себе винним, до того ж його вина не доведена. Ми з юристом нашої організації відразу ж виїхали до селища Семенівка Полтавської області, де заарештували Івана Пилиповича - нбито за крадіжку коня.

На жаль, начальник Семенівського райвідділу міліції не знайшов можливості зустрітися з нами. Ми домоглися зустрічі лише з прокурором, який пояснив, що Івана М. звинувачують у крадіжці коня в селі Крива Руда Семенівського району. Згідно з постановою районного суду Семенівського району, Івана Пилиповича затримано за підозрою у вчиненні зазначеного злочину, і до нього застосований запобіжний захід - утримання під вартою.

Нами подана заява на ім'я прокурора та голови суду Семенівського району про зміну цього запобіжного заходу - на підписку про невиїзд. Наша заява головою суду була задоволена, підозрюваного звільнено з-під варти. Нарззі з Іваном М. проведені консультації та опитування по справі, були роз'яснені його права.

У ході опитування потерпілого було з'ясоване таке: працівники міліції вдерлися о другій годині ночі в оселю Івана М. без будь-яких пояснень та без пред'явлення санкцій; господаря закували в на-

ручники і доставили в Семенівський райвідділ міліції. Дорогою, а це близько 30 км, його постійно штовхали та погрозували, а коли приїхали в райвідділ міліції, завели в кімнату, де вчинили допит зі застосуванням брутальної фізичної сили, тобто били й знущалися. Погрожуючи тим, що вдягнуть на голову відро та відведуть до вододіймища, яке поряд із райвідділом, і втоплять, вимагали зізнання в крадіжці.

Потерпілий, який має всього два класи освіти та перебуває на обліку в психоневрологічному диспансері, оскільки має психічну ваду, не витримав такого знущання і погодився, що підписав протокол, тобто зізнався. Йому дали на підпис протокол, знаючи, що він неграмотний і не може його навіть прочитати. Вранці оформлюють безкоштовного адвоката та везуть на відтворення так званого злочину, де самі показують потерпілому, як він це робив, тобто, як від'язував кобилу. Фотографують у присутності адвоката та попереджують: "Якщо скажеш хоча б слово не так - вб'ємо". Приїхавши в райвідділ міліції, знову були. Внаслідок цього потерпілий кілька разів несприятливо, його відвели водою і знову продовжували бити, і тоді він сказав міліціонеру: "Якщо ви хочете мене вбити, то вийдіть, я сам усе зроблю".

(Продовження на 6 стор.)

КНИЖКОВА ПОЛИЧКА

СТАН ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ
ТЕ АВЕЛ О ЧАЧІПЕ МАНУШЕН҆РО АНДЕ УКРАЇНА

Уперше правозахисні організації України підготували й опублікували доповідь "Права людини в Україні-2004", яка вийшла у Харківському видавництві "Фоліо" за фінансової підтримки Міжнародного фонду "Відродження".

Раніше правозахисні організації практикували і використовували тільки форму щорічної доповіді про дотримання прав людини та основних свобод регіонального характеру. Наразі у кінці травня вийшла перша об'ємна доповідь про стан з прав людини у 2004 році, підготовлена рядом правозахисних організацій - Українською Гельсінкською спілкою з прав людини, Харківською, Вінницькою та Севастопольською групами, Чернігівським громадським комітетом із захисту прав людини, Українською організацією "Зелений світ", Харківським центром жіночих досліджень та іншими.

Обнародування подібних пуб-

ПРАВА ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ - 2004
ДОВОПІДЬ ПРАВЗАХИСНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

ликацій - це доведення до відома громадськості - як національної, так і міжнародної інформації про порушення прав людини та основних свобод з метою усунення порушень та поліпшення ситуації в цілому. Значна частина доповіді (розділ XIII, частина 4, 2) присвячена проблемі дискримінації та нерівності в Україні, зок-

рема ромів, особливо що стосується виразів ксенофобії у засобах масової інформації; друкованих виданнях та телебаченні.

Заслугує на увагу структура побудова доповіді: загальна оцінка ситуації, аналіз причин того чи іншого явища, документальна та юридична сторони фактів, рекомендації до законодавців, виконавчих органів. Подається широка джерельна база, посилання, в тому числі і на газету "Романія Яг".

Подібна доповідь є однією з найкращих в Україні і найдоступніших широкому колу тих, хто займається захистом прав людини, оскільки щорічні та спеціальні доповіді, які надаються Уповноваженим Верховної Ради з прав людини, широко не відомі в Україні, а в тих, що стосуються періодичних доповідей уряду про виконання положень спеціальних Конвенцій ООН з прав людини, стосуються якогось конкретного громадянина чи політичного права.

Вл.Інф.

"У ПОШУКУ ЩАСЛИВИХ РОМІВ"

"АНДО РОДИПЕ БАХТАЛЕ РОМЕН"

Під такою назвою Європейський центр із захисту прав ромів (ERRC) у травні цього року випустив щорічну доповідь. Вона присвячена переслідуванню знехтуваних меншин Росії, зокрема ромів. Це вже чотирнадцятий випуск, підготовлений ERRC, щодо становища ромської меншини Європи. У популярних виданнях йшлося про дотримання прав ромів у Австрії, Румунії, Словаччині, Україні, Албанії, Болгарії та інших країнах.

У трьохсотсторінковому звіті та в десяти розділах крок за кроком розповідається про порушення прав людини, особливо ромів та інших національних меншин Росії. Розміри таких порушень можливі лише тільки при повній безкарності тих, хто порушує закони.

Ромський расизм нині в Росії - широко розповсюджене явище. Закони гарантують однаковий захист від дискримінації усім громадянам, однак роми, разом із

деякими іншими національними меншинами, позбавлені рівного доступу до цих законів або не мають можливості захистити себе у рамках законодавства взагалі.

В дійсності виходить так, що влада, яка повинна забезпечувати дотримання прав людини, часто буває сама замішана у грубих порушеннях прав людини, замість того, щоб захищати їх. Насилля і жорстке поводження щодо ромів з боку правоохоронних органів часто мотивоване расовою неприязню, скарги і позови до суду залишаються без належної уваги і судового вирішення. Расизм у Росії також створює такі умови для ромів, що вони не мають доступу до якісної освіти, медичного обслуговування, житла, зайнятості та суспільних послуг.

Євгенія Навроцька

ДОСВІД БОРОТЬБИ

■ Наша газета опублікувала звернення голови громадського об'єднання "Білоруська циганська діаспора" Олега Козловського у Комітет зі справ релігій та національностей при Раді Міністрів Республіки Білорусь. Нещодавно Олег Олександрович отримав відповідь, яку переспав нам. Друкуємо її.

Відповідь із Комітету зі справ релігій та національностей при Раді Міністерства Республіки Білорусь на звернення стосовно факту порушення прав представника циганської діаспори в м.Барановичі, Білорусь

Голові громадського об'єднання "Білоруська циганська діаспора" О.О.Козловському

Шановний Олеже Олександровичу!

У зв'язку з Вашим зверненням з питання порушення прав членів об'єднання в м.Бресті, Комітетом були направлені листи на Вашу адресу Міністерством внутрішніх справ і прокуратури Брестської області.

Надсилаємо Вам копію відповіді УВС Брестського облвиконкому, з якої випливає, що порушення дійсно мали місце, однак було вжито заходів з подолання його наслідків і покаранню винних у цьому посадових осіб.

З повагою,
голова Комітету С.І.Буко

Відповідь з УВС Брестського облвиконкому на звернення стосовно факту порушення прав представника циганської діаспори в м.Барановичі, Білорусь

Голові громадського об'єднання "Білоруська циганська діаспора" О.О.Козловському

Ваша скарга на дії співробітників міліції Ленінського РВВС м. Бреста надіслана в Комітет зі справ релігій та національностей в УВС Брестського облвиконкому

Проведеною перевіркою встановлено, що 04.03.2005 р. у Ленінський РВВС м.Бреста надійшла інформація з Каменецького РВВС про затримання за підозрою у скоєнні злочину гр-ки М.Ю.Вансович, жительки м. Бреста. У зв'язку з цим, 10.03.2005 р. вранці сім'я Вансович про утримання метою була віддана співробітниками карного розшуку Ленінського РВВС м.Бреста. Господар В.К.Вансович (свекор затриманої М.Ю.Вансович) і його сини Олександр та Йосип були прошені у відділ міліції. При цьому їх

не було заарештовано і їх не було відправлено в слідчий ізолятор, а стосовно них були проведені дактилоскопічна реєстрація і взяття на відеооблік, по завершенні яких вони покинули РВВС.

Дані дії щодо вказаних громадян визнані неправомірними, в зв'язку з чим прийняте рішення про знищення дактилоскопічної і відеоінформації. Посадовцю особу Ленінського РВВС м. Бреста, винну в неправомірній дактилоскопічній реєстрації і поставленні на відеооблік вищевказаних громадян, притягнуто до дисциплінарної відповідальності.

Перший заступник начальника УВС А.С.Костючик

ЧИ ДОТРИМУЮТЬСЯ ПРАВА ЖІНОК?

ЧИ СІ ДЖУВЛЯНО ЧАЧІПЕ?

■ Нещодавно відбувся семінар "Дотримання прав ромських жінок", організований Європейським Центром з прав ромів (ERRC) за співробітництва з організацією "Конгрес ромських жінок" ("Джувляно романо конгрессо") (м.Вольський, Росія) і фінансової підтримки фонду "Сигрид Раусинг Трест".

Семінар у Вольському проходив 1-5 червня. Сюди були запрошені 25 жіночих організацій: представниці Росії, України і Білорусі. "Конгрес ромських жінок - Джувляно романо конгрессо" та його голова Олена Константинова були ініціаторами проведення даного семінару.

Учасниці приїхали з різних міст Росії - Волгограда, Смоленська, Санкт-Петербурга, Ростова-на-Дону, Самари, Москви. Україну представляли м. Одеса ("Романи Збора" - Жужуна Дудучава), м.Чернівці ("Романо Дром" - Марина Казанська), м.Київ ("Чіріклі" - Зола Кондур), м.Вінниця ("Девлеса Ромале" - Наталя Сенченко), м.Донецьк ("Міріклі" - Наталя Варакута).

На семінарі були порушені найактуальніші проблеми: сучасне становище ромських жінок у

країнах СНД, ромські жінки та їхні організації, образ ромських жінок у ЗМІ.

Учасниці семінару познайомилися з молодими ромськими активістками, які працюють у ERRC, - Ольгою Чащихиною та Ольгою Дем'яном. Дівчата поділилися своїм досвідом роботи в міжнародній організації та методами спілкування у відкритому діалозі.

Тетяна Маркіна (Канадська організація захисту прав людини) разом із Олександрою П'яtkовою, яка представляла Ростовську регіональну суспільно-політичну жіночу організацію "Віра, Надія, Любов", познайомили учасниці із темою захисту прав людини і створення громадських правозахисних організацій. У цьому питанні жіночі організації, які представляли Україну і працювали в проєкті ERRC "Захист прав ромів і

доступ до правосуддя", показали свої знання і компетенції. Було відзначено, яку важливу роль у цьому проєкті відіграють Всеукраїнська правозахисна організація "Чачіпе", газета "Романія Яг", авторитет і особиста участь їх президента і шеф-редактора А.Є. Адама, який передає досвід молодим, запрошує на стажування в свою організацію і допомагає розвитку жіночого ромського руху.

На семінарі обговорювалися питання навчання та підвищення кваліфікації у правозахисній роботі ромських жінок. Необхідність та-

ких зібрань у тому, що вони допомагають молодим організаціям налагоджувати контакти з фондами, які працюють у цій галузі. Це питання висвітлював Ларрі Оломофе (ERRC) і Нікі Тороче, консультант Єкатеринбурзької циганської національної автономії.

Не можна не відзначити професійну роботу тренерів, які проводили заняття. Учасниці зібрання домовилися про подальше співробітництво і плідну взаємодію.

Жужуна Дудучава, "Романи Збора", м.Одеса
На світліні: учасниці семінару.

"ВИБИВАННЯ" ПОКАЗАНЬ ПРОДОВЖУЄТЬСЯ "МУДРАПЕН" СА ІНКЕ ІНКЕРДЬОЛ

(Закінчення. Поч. на 5 стор.)

Натакнув на те, що повіситься сам. Його перестали бити і покляли до кишені записку, що ніби він покінчив життя самогубством і розкаюється в скоєному злочині. Близько 12-ї години працівники міліції знаходять у с/буватка Глобинського району кобилу, яка фігурує в справі, але з нашого потерпілого обвинувачення не знають. Навпаки, вони подають до суду клопотання про утримання підозрюваного під вартою, мотивуючи це тим, що той веде жебрацький спосіб життя та його особа не встановлена, хоча заздалегідь знали, що він зареєстрований за місцем свого проживання, та мали на руках його паспорт і військовий квиток, у якому, до речі, вказано про його освіту.

Нами була подана заява в міліцію про те, що захисниками у цій кримінальній справі є наша організація і наш юрист. Розгляд справи триває, ми візьмемо участь у ній з надання захисту. Чи восторжествує справедливість?

Іван Куценко

РОМИ ОБ'ЄДНАЛИСЯ КГЕТАНІПЕ РОМЕНГЕРО

З давніх часів у м. Жашків, а особливо в мікрорайоні Городище, проживали багато родин ромської національності. Своєю самобутністю вони вносили колорит у життя нашого містечка. Цей народ має свої давні корені й традиції. І ось нещодавно, за ініціативи М.В. Рачковського та О.П. Дубровенка, в районі створено нову громадську організацію "Ромали".

На установчих зборах було обрано раду общини, до якої ввійшли старійшини Б.І. Медведенко, брати Іван, Василь та Григорій Завірюхи.

Організатори та всі активісти на зібранні обговорювали найбільші питання, якими живе громада. В першу чергу, це - освіта, адже багато ромських дітей не відвідують загальноосвітні школи, мають лише початковий рівень

знань. Тож проблеми навчання турбували всіх присутніх. Учасники зібрання вирішували питання організації власної недільної школи, де б діти могли знайомитися з історією, культурою, традиціями та обрядами ромського народу.

Турбує членів організації культурна поведінка ромів у суспільстві, їх працевлаштування, юридичне навчання та захист, особливо захист прав жінок, багатодітних сімей, їхня соціальна захищеність. У наших планах на майбутнє - створення етнографічного колективу пісні й танцю з робочими місцями для зайнятості членів общини.

Організатори висловили подяку В.І. Марчук, директору районної бібліотеки, за надання їм приміщення для проведення зборів.

Громадська організація "Ромали", м.Жашків

На світлинці: фото на згадку після проведення установчої конференції.

14 червня ВРУ розглядала питання дитячої сімейної бездоглядності, корені якої сягають у економічні негаразди. Проблема настільки актуальна для всього українського суспільства, що постала потреба загальнодержавного вирішення.

Ромські діти живуть і у місті Слов'янську Донецької області.

Навіть із світлинки видно, яка тяжка доля у цих дітей. Вони не мають змоги вчитися, бо в них не вистачає коштів на харчування та на одяг. Про яку освіту тут

Соціальна бідність веде за собою духовну

Соціально гейріпе інкрел пала песте е вовді

може йти мова, якщо ці діти кинуті напризволяще, ніхто їхнім вихованням не займається, і якщо держава не допоможе їм, то які з них виростуть люди?

А всім відомо, коли людина голодна, вона може піти й на деякі порушення закону.

У молитві до Бога є такі слова: "Боже, не дай мені злиднів, бо в бідності я буду кривий".

Це сказала доросла людина, а що ж тоді казати про дітей.

Діти - майбутнє нашої держави.

Ці ромські діти ще не розуміють, як їм тяжко живеться. І зараз їм дуже потрібна соціальна допомога. Нам дуже хотілось би, щоб центр соціальної допомоги звернув увагу на ромську сім'ю, бо без цієї допомоги вони змушені будуть йти на вулицю жеряти, красти, щоб якийсь прогледуватись, якість вижити. Для того, щоб діти вчились у школі, перш за все, вони повинні бути нагороджані, одягнені, у них в оселі має бути тепло. Діти - як квіти, буде за

ними належний догляд дорослих, буде гарне виховання, то й вони будуть радувати батьків своєю добродією.

І якщо людину кинуть напризволяще у юному віці, то, коли вона стане дорослою, батькам може бути соромно за неї. А щоб такого з ними не сталося, їм не обійтися без підтримки центру соціальної допомоги.

**Ілля Голубев,
Донецька обласна
організація "Кетане"**

ЩАСЛИВА МИТЬ - ПОДАРУВАЛА ЖИТТЯ БАХТАЛІ ВРАМА - ПРЕЗЕНТО ЛЕ ТРАЙОСКО

- Рудольфе Калмановичу, незважаючи на ваш солідний вік, ви такий енергійний, стараний, намагастесь допомогти знедоленим і хворим ромам табору. Розкажіть, будь ласка, коротко про себе.

- Народився я у багатодітній сім'ї музиканта у 1928 році в м.Чоп, що на Закарпатті. Це місто - західні ворота в Європу, яке добре знають майже всі в Україні. Батько Калман Калманович Гуляш з матір'ю Єлизаветою Карлівною Салко мали 10 дітей. Двоє з них померли. Наразі в мене чотири брати і три сестри. Прізвисько маю за матір'ю - Салко, бо мої батьки жили у громадянському шлюбі. Батько грав на скрипці у різних ресторанах. За власні кошти збудували будинок не в таборі, а на одній з вулиць Чопа. Всі діти закінчили загальноосвітню школу, вміють читати й писати. Один із братів - Йосип - закінчив музичну школу і грає на скрипці, Калман після закінчення 10 класів працював трактористом у колгоспі. Я з 10-ти років уже грав на цимбалах у ресторанах разом із батьком і, таким чином, допомагав сім'ї. Решта дітей вчилися в Чопській угорській школі. Коли пізніше знайшов собі роботу у різних установах міста.

Коли розпочалася війна у 1941 році, мені було 16 років. Я тоді був лейтенантом - підготовлявся на до служби в армії. Найважчими днями нас було 1943-44 роки. Наближався фронт, літаками велось бомбардування залізничного вокзалу. Ромів заставляли відбавити трудову повинність: вони були змушені йти на своїх підводах по місяць бомбардувань, збирати вбитих і ховати їх. Часто фуражі підірвалися. Багато ромів загинули. Я з батьком теж змушений був йти і виконувати цю важку небезпечну роботу. Потім коней і вози конфіскували на потреби армії.

У 1944 році, коли почалися бої

за визволення Чопа, німці разом з угорськими жандармами прийшли у ромський табір, завантажили всіх на вози і вивезли у м.Черна-над-Тисою. Моїм батькам вдалося втекти разом із кількома сім'ями у Чехословаччину. Мене ж схопили на вулиці і відправили у спеціально відгороджений табір, у Черну-над-Тисою, де стояли вже товарні вагони для вивезення всіх в Німеччину. Було там близько 20-25 сімей разом із дітьми. Серед них опинився і я. Їсти не давали, пили воду з калюж. У мене не було продуктів, то зі мною ділилися всі, хто там був, хто встиг взяти деякі продукти з собою.

Жахлива обстановка і страх панували серед ромів. Діти плакали, хотів намагастись втекти, їй би кийками, а дорослі у заціпенінні кожної миті чекали на вивезення у концтабір. Три дні й три ночі, які я провів у безсонні і страху разом з іншими ромами, мені досі вмигаються, стоять перед очима. І раптом на четвертий день у цей, здавалося, безвихідний ситуації почули голос угорського офіцера: "Відпускате всіх, бо руські вже близько, й нас оточили!"

Усі почали розбігатися у різні боки, хто куди. Я прибіг додому, але хата була порожньою. Від сусідів дізнався, що батьки втекли в Чехословаччину, і я разом з іншими ромами пішли туди

■ Нелегке життя випало на долю добродушного, талановитого музиканта і здібного організатора Рудольфа Калмановича Салка - тяжке дитинство, жахливі роки Великої Вітчизняної війни, Голокост і післявоєнне розруха. Однак працелюбність і кмітливість допомогли Рудольфу Калмановичу стати біровом табору, депутатом Чопської міської ради і головою товариства "Романі Яг". Про це та інше коротко в інтерв'ю, яке відбулося з чопським біровом у редакції газети "Романі Яг".

підки. Мені вдалося розшукати батьків. Вони жили в одній єврейській хаті, господарів якої забрали німці. Через два місяці, коли радянські війська звільнили Чехословаччину і Чоп, я разом із батьками повернувся у свою оселю. Разом з батьком знову почали грати в ресторанах.

- А як далі склалася ваша доля?

- Одружився у 18 років на ромці Герміні - доньці знаменитого музиканта Геїми Бокоша, який грав на кларнеті. Мав разом з Герміною трьох дітей - двох синів і дочку. Однак дівчинка народилася хворою, через кілька місяців померла. Старший син Йосип закінчив загальноосвітню школу. Його ще з 7 класу забрали грати у юнацьку футбольну команду київського "Динамо". Навчання продовжував у вечірній школі в м.Київ. Допоміг йому туди потрапити знаменитий футболіст із Закарпаття Федір Медвідь, який помітив у Йосипа футбольні "таланти". Однак після тяжкої операції хлопця повернувся додому й закінчив Ужгородське музичне училище з класу скрипки. Грати не захотів і поїхав в Угорщину, де став випускником школи менеджера. Відкрив у Чопі свій бізнес, а пізніше все передав своєму братові Рудольфу, який досі веде всю справу. Дружина часто хворіла, тому їй не працювало, доглядала дітей, а у 1992 році померла.

- Рудольфе Калмановичу, крім гри на цимбалах, чи займалися ви ще якоюсь діяльністю?

- Звичайно. І не лише музичною. Десять років керував у Чопі ансамблем "Румелай". Протягом усього цього часу ми займалися привозом музики в Україну, а й в Угорщині, Словаччині, Чехії, Росії. Паралельно працював експедитором у радгоспі супроводжував у Росію на м'ясокомбінат тварин, яких привозили з Угорщини.

Ромська громада обрала мене біровом табору. Уже 20 років ромі спілкуються зі мною, діляться своїми радощами, просять поради, допомоги, довіряють свої таємниці й негаразди. Називають мене просто Руди-бач. Кожного дня знаю особисто, від народження до похилого віку. Моє слово для них - закон. Намагаються мені не перечити, а завжди радяться. Чим можу, допомагаю, адже я вже 3 роки як депутат міської ради. Не відмовляю мені, коли я звертаюся по допомогу, депутат Чопської міської ради Володимир Гіжан. Він - голова спілки підприємців Ужгородщини, має свій пекарню і хлібний магазин. Минулого року не одного разу роздавав у таборі свіжовипечений хліб, виділив 4 мішки муки і один міх цукру. Цього року теж надав допомогу. У його організації працює кілька ромів. Допомагає в основному бідним і старшим ромам. Крім того, я голова Чопсь-

кого культурно-просвітнього товариства "Романі Яг". беру активну участь у правозахисному центрі при цьому товаристві й борюся з дискримінацією ромів. Вважаю, щоб ромі почували себе впевненими і знали свої права та обов'язки. Стараясь також у релігійних громадах отримати гуманітарну допомогу з одягу, особливо для дітей, щоб мали, в чому ходити в школу.

Проблем із відвідуванням учнями табору школи, як в інших таборах, не маю. В основному, діти закінчують 9 класів, на жаль, середню школу - одиниці. Більшість учнів вміють читати, писати й рахувати. Хуліганські вчинки, розбій та крадіжки трапляються рідко. Для тих дітей, які не могли ходити до загального навчального закладу через хворобу або через інші причини, відкрито недільну школу, де вони вивчають ще і ромську мову, традиції, ромські звичаї. Всього у таборі проживає близько 700 ромів.

- Які плани у вас на майбутнє?

- Планів багато. От чи встигну їх втілити в життя... Хотів би відродити ансамбль "Румелай"; хочеться активніше брати участь у підприємницькій діяльності сина Рудольфа; старатимусь робити все, щоб роми табору мали роботу. Адже це - біль усієї ромської громади табору. Працевлаштування для ромів - важке питання, хоч багато з них працюють на залізницях і у комунальному господарстві.

Вважаю, що з приходом нової влади ситуація поліпшиться, поліпшиться і матеріальне становище, зросте культура, зникне дискримінація ромів, і вони почуватимуться повноцінними громадянами та братимуть участь у розбудові нашої держави.

Валентина Опаленик

НАШ РОДОВІД

СПІВАЙ, МОЯ ГІТАРО, СПІВАЙ...

ГІЛЯВ, МІЙРІ ГІТАРА, ГІЛЯВ...

Хтось вважає, що цей народ вийшов із Північної Індії, хтось - що вони вихідці з Єгипту (їх стали називати "джипсис"). А як потрапили в наші краї роми (саме так їх прийнято називати), ми спробуємо довідатися не з літератури, а поговоривши з представниками одеської ромської еліти.

Між іншим, серед ромів є православні, мусульмани, буддисти... Їх поєднує не віра, а поняття честі, волелюбний дух, закони предків. Чи жили роми в Одесі з часу заснування нашого міста, розповідає член правління Конгресу ромів України, член Всеукраїнської правозахисної організації "Ча-чиче" ("Правдивий захист"), керівник одеської організації "Романи Зборю" Жужуна Дудучава. Якщо вірити Олександрові Сергійовичу Пушкіну, кочував цей народ не тільки по Бессарабії, а і в Новоросії. Ромів оселили в Аккерманському повіті в селах, які згодом одержали назви Каїри і Фаранівка.

Рід Жужуни Амурівни - і це підтверджують фотографії - живе в нашому місті, певно, відтоді, коли війська Дерібаса відвоювали у турків фортецю Хаджибей.

- Скільки нині ромів у Одесі?

- питаємо у Жужуни Амурівни.

- Наразі точної цифри ніхто не назвати не може. Думаю, в Одесі проживає 200 родин, а це близько 2000 осіб. На території Одеської області ромський рух активно розвивається, працюють сім організацій, які займаються правовим захистом, культурою, освітою, популяризацією ромського фольклору, беруть участь у міжнародних фестивалях, таких, як "Амала" ("Друзі" в Україні, "На рубежі століть" в Москві).

- Серед ромів завжди було багато обдарованих людей - вони прекрасно грали на гітарі, скрипках, танцювали, драстрували тварин, виробляли з металу прикраси. А ким були роми в наших краях?

- "Соколовського гітара до сих пор в ушах звенить". Гітаристами, музикантами, артистами... Дворяни найкращим музикантам давали вільну, а деякі й самі вкуповували себе і свої родини.

Жив в Одесі знаменитий коваль Нейша Мантеев. Між іншим, чи то росіянин, чи то український хлопчик, він виріс у ромській родині. Тут його виховали, дали професію. І він, знаменитий лудильник і коваль, узав прізвище прийомних батьків, жив за ромськими законами, прийняв мусульманство, одружився з ромкою... У нашому місті гастролював театр Абаурова. Його солістами були блискучі Фатіма і Сулейман Османови (їхнє справжнє прізвище - Менляріпови). Залишивши артистичну кар'єру, Фатіма продовжила сімейну традицію і прославилася як відома провісниця.

- Оскільки ми вже заговорили про пророкування, чи була в Одесі серед ромів знаменита ворожка?

- Звичайно ж. Це моя прабабука Алтин Арсланова. У неї був свій салон. До неї приходили різні люди. Як видно, вона мала славу тонкого психолога. Могла прихилити до себе клієнта, зрозуміти його прикраси, вказати шлях, як жити далі. З тих, кого пам'ятає нинішнє покоління, колись у неї ворожила відомий офтальмолог Н. Пучковська. Слава про талант бабусі вийшла далеко за межі Росії. В її салон заглядали і знамениті оперні співаки, які гастролювали в Новоросії. Найчастіше клієнти, як ви розумієте, не афішували свої походи до знаменити ворожки...

... А потім ми з величезною цікавістю розглядали портфоліо Жужуни Амурівни Дудучави. До

речі, вона наполовину ромка (за матір'ю), наполовину - грузинка (за батьком). Та нас, звичайно, найбільше цікавлять її ромські корені. Фотографії безлічі, навіть за їхнім свідченням, родина жила ослі і належала до ромської еліти.

Прадд героїні нашої оповіді мав свій конезавод. І це фіксується черговими фотокадрами 1910 року. Ось Монтей Менляріпов, його дружина Алтин Арсланова і діти - Мурат, Ерту, Кумуш та Сулейман. На знімку їх тільки четверо - бабуся Жужуни народиться пізніше. Всі діти вчилися в татарській школі, одержали прекрасну освіту.

А от фотографія передвоєнна, 1936 року. Бабуся співає й танцює на концерті. З цієї програмою ансамбль об'їздив увесь Кавказ, особливий успіх мали одесити в Грозному, де любили ромський фольклор.

Легенди, неймовірні випадки, бурхлива кров... Маму Жужуни вкрив... з весілля грузин Амур Дудучава. І відвідує рідні місця, у Грузію. За грузинськими законами до весілля нареченою приводили в дім не можна. Закоханих прийняли в будинку найближчого родича Міро Сахокія, потім збралася сімейна рада, на якій було вирішено об'єднати серця молодих. Усі грузинські родичі з нареченим і нареченою приїхали в Одесу, прийшли до батьків, і бабуся дала "добро" на шлюб грузина і ромки. Вони прожили шлюб 32 роки, мати померла в 2002 році, але пам'ять про любов батьків жива в родині й нині.

Це звичайна одеська родина. Три сестри - і у всіх вища освіта. Жужа і Нана закінчили Одеську державну академію харчових технологій, а молодша, Фатіма - Національну юридичну академію. Вся дружна сім'я працює в культурно-дозвільному центрі "Сакартелло", де звучать і ромські, і грузинські мелодії.

Евген Голубовський, Віта Маркіна

На світлині: Кумуш Менляріпова, Нейша Мантеев, Фатіма Менляріпова.

РУХАЄМОСЯ ПО ІНТЕРНЕТ-САЙТАХ

В У цьому номері, шановні читачі, ми продовжуємо знайомити вас із Інтернет сторінками, присвяченими романам. Так, на сайті <http://zigape.pp.ru> можна знайти більш ніж достатньо цікавої інформації щодо різних аспектів життя ромів. Це - російськомовна мережа, присвячена в основному лише ромській тематиці. Перша сторінка відкривається зверненням автора сайту - Миколи Бессонова, російського письменника, художника та ромолога: "Ви відвідали сайт "ЦИГАНИ РОСІЇ". Не секрет, що ромський народ оточений міфами, які мають небагато спільного з реальністю. Я сподіваюся, що інформація про історію, культуру та сучасні соціально-правові проблеми ромів допоможе вам краще орієнтуватися у цих питаннях".

Структура сайту напрочуд продумана та цікава. Тут можна знайти рубрики, які охоплюють майже всі аспекти ромського життя: нове на сайті; історія ромів; музей; галерея Бессонова; фотоархів; культурний огляд; роми та преса; правовий захист; про авторів; проект Книги Пам'яті та виноска.

Зокрема, рубрика "Історія ромів" містить огляд книг та публікацій, присвячених історії ромського народу. В розділі "Музей" містяться статті М.В. Бессонова, які публікувалися на сторінках газети "Романі Яг". Тут є статті про художників В.Галіка, Г.Гагарина та інших. На сторінках "Галереї Бессонова" можна знайти картини ромського життя, поділені на підрозділи: масляний живопис; комп'ютерний живопис та графіка. Рубрика "Фотоархів" містить багато фотографій, які поділені тематично на такі аспекти: роми в Російській Імперії; роми за кордоном; ромська інтелігенція; ромські будинки; артисти та інші. "Культурний огляд" - це опис та повідомлення про постановки ромських п'єс і новел у театрах. Тут також можна знайти інформацію про ромську співачку Діану Савельєву в ролі Есмеральди, творчість ромського поета Джурі Махотіна та багато інших цікавих повідомлень про культурне життя ромської спільноти. Своєрідною є також рубрика "Роми та преса", на сторінках якої публікуються пояснення та критика деяких статей з ромської тематики, взятих із різних публіцистичних джерел. На сторінках "Правового захисту" розміщені підрозділи, присвячені юридичній тематиці: основні конституційні норми; застосування сили та зброї співробітниками МВС; затримання і обшук; оскарження неправомірних дій міліції; компенсація майнової та моральної шкоди; приклади заповнення та порядок подання скарг. Одна з рубрик містить безпосередню

інформацію про авторів сайту. Тут ідеться про те, що сайт "Цигани Росії" створювався Миколою Владиславовичем Бессоновим у тісній співпраці з Яном Олександровичем Решетніковим. Це була людина, глибоко стурбована долею ромської культури, яка багато зробила для свого народу. 25 червня 2004 року він загинув внаслідок замаху, а його дружина Каміла отримала важкі поранення. Остаточна реконструкція сайту була завершена авторами за два дні до трагедії. Своєрідним заповітом звучать слова рома-генерала, яким він намагається супроводити свою біографію: "Моя сім'я дотримується ромських традицій. Ми багато їзимо по Росії, і наш будинок також відкритий для достойних людей. Я відстоював і буду відстоювати самобутність мого народу, завжди якого мають жити у виха. У протилежному випадку ми не будемо ромами, а станемо росіянами".

Інша рубрика сайту "Проект "Книги Пам'яті" присвячена пам'яті ромів, які загинули під час гітлерівського геноциду і були несправедливо забуті суспільством. Наразі автор тексту М.В. Бессонов проводить історичне дослідження та збір матеріалів до книги. Останній розділ "Виноски" містить посилання на сайти - як російськомовні, так й іноземні джерела.

Підготувала
Олександра Федина

ТРАДИЦІЯ НАРОДНОЇ МЕДИЦИНИ

ЛІКУВАННЯ ПІД ЧАС КОЧІВЛІ

САСТЯРІПЕ АНДЕ ВРАМАКО ВАНДРУЛИПЕ

(Продовження. Початок у "Романі Яг" №№ 9, 10)

Під час кочівлі роми використовували засоби "зеленої" аптеки для лікування певних хвороб. Ми зупинилися вже на хворобах дихальних шляхів та шлунково-кишкового тракту. Роми-знахарі не вміли ставити діагноз. Вони лікували весь організм, не виділяючи хворобу якогось окремого органа. Не знаючи азів медицини, вони використовували тезу Авіценни: лікувати людину, а не хворобу. Однак та чи інша хвороба має властивість концентруватися в якійсь певних центрах, викликаючи при цьому сильний біль. Як же народні цілителі боролися з виявленням болю?

При головному болю цілительки обкладали голову хворого листям хрону або пластинками з

нарізаного кореню хрону. При хворобах ніг прикладали листя чорної бузини, яку намочували в оцті. Коли боліли зуби прикладали до хворого зуба листя тютюну або полоскали домашньою горілкою. Зубний біль знімали також пропареним житом, який відварювали в оцті.

На припухлі місця, флюси тощо прикладали ганчірку, змочену в сечі. Відкриті рани, які кровоточили, замащували глиною, щоб зупинити кров. Після зупинки кровотечі рану обробляли і прикладали до неї попіл спаленого листя реп'яха.

При ранах, які починали гноїтися, прикладали череду, ромашку, звіробою та подорожник, які перед цим кілька хвилин тримали в окропі, аесь цей збір охолоджували, аесь це теплим

викладали на чисту ганчірку і прикладали до рани. Трави витягували гній.

Запалення, гнійники на голові лікували потовченою і відвареною корою та листям верби, які ще теплим прикладали до ушкоджених місць. (До речі, цей же спосіб описаний в оповіданні Михайла Коцюбинського "Дорогою ціною", де стара ромка Рада таким чином лікує головного героя Остапа).

При сильному свербежу шкіри використовували руту, яку також спочатку товкли, а потім відварювали. Інколи замочували її в оцті і перемішували з домашнім жиром, суміш витирали у хворі місця.

Якчмь на оці лікували більше магнітними засобами: цілителька брала зерно ячменю, тричі прикладала його до хворого ока, примовляючи: "Знижи, ячменю, з ока так, як це зернятко згорить у вогні". Потім хворого підводили до вогню, де він, нахилившись, прогрівав око.

(Далі буде).

РОМ-ПРЕС

У Польщі прийнято новий закон

У Польщі затверджено Закон стосовно національних, етнічних меншин та регіональних мов. Цей закон визнає 9 національних та 4 етнічних меншини у Польщі, включаючи ромську національну меншину. Щодо аспекту регіональних мов, то закон надає право представникам національних та етнічних меншин писати свої імена та прізвища на основі орфографії їхньої рідної мови, а також вивчати та вільно використовувати мову меншин. У тих населених пунктах, де представники певної меншини складають понад 20% населення, їх мова може використовуватися як друга мова у громадських та інших організаціях, у назвах місцевостей та вулиць. Закон також зобов'язує владні структури всіляко підтримувати та сприяти розвитку культури, традицій, публікації та освіти представників визнаних меншин.

Міні-чат з Іваною СІ

12 червня на сайті <http://www.sivola.net/dblog> відбувся міні-чат на ромську тематику з Іваною СІ, автором історичного роману "Розлука назаважди". Книга базується на бабусиних розповідях авторки про життя її ромської сім'ї. Сюжетна лінія твору розвивається навколо головного героя Августа, рома за походженням, який був змушений покинути своїх батьків та доньку Ельзу. Роман розповідає про страждання та важке життя їхніх дітей, яким неодноразово доводилося зіткнутися із жорстокою дискримінацією та расизмом.

ТВОРЧИСТЬ НАШИХ ЧИТАЧІВ

"ТОДІ ВОЗДАСТЬСЯ ЛЮДСТВУ
ЗА ЗАСЛУГОЮ..."

"АТУНЧІ ОПРЕ ВАЗДЕЛА ПЕС МАНУШЕНГЕ ПАЛА ЛЕНГЕ БУВТЯ..."

Микола Олександрович Сергеев (Ромашка) родом із сім'ї робітника. Один із його дідів служив ще в козацтві. Обидва діди воювали на фронті під час Великої Вітчизняної війни, були поранені. Їх родини пережили не лише тягар війни, а й Голокост, і голод 1933-1947 років, і сталінські репресії, і виселення - під конвоем у тайгові ліси Сибіру, в глухі не обжиті людьми місця, без усяких засобів для існування...

Батько та мати Миколи Олександровича - 1938 та 1933 років народження, у дитячому віці перенесли Голокост, дивом уціліли від розправи фашистів, які лютували в Таврії.

До армії батько працював різноробочим, повернувшись

додому, влаштувався на завод учнем електроварника, став професіоналом у своїй справі і електроварником пропрацював до самої пенсії, отримавши звання "Ветеран праці".

Мати була домогосподаркою, яку поважали люди.

Сам Микола Олександрович має середню спеціальну освіту, служив у армії, працював на заводі токарем. Він одружений, має трьох синів.

Вірші почав писати п'ять років тому. І всі ці роки мріє про книжку своєї лірики. Допомогає йому здійснити цей "проект", як пише сам Микола Олександрович у листі до редакції, Юрій Миколайович Іваненко. "Книгу свою хочу назвати "Романія поезія", бо пишу ромською. Та дуже мало маю вільного часу, щоб упритупити працювати над нею, треба ще заробляти на життя й утримувати чималу сім'ю", - ділиться він.

Пропонуємо нашим читачам один із віршів Миколи Сергеева, надісланих разом із листом у редакцію.

*Авэл вахэти
Шэрэстар дэн пэс
Бурник тай дэн
Э дума помари*

*Э росиятэ о кхэра пэрэн
Ке украина о мануша лэн пхаравэн
Поизденгерэ составя ко Ирани
Ек андэ ек аврестэ дэн*

*О бэлэс на джанэн
О мануша катар авен*

*Джэ э чирикленгерэ дукха
Опрэ ко мануша пэрэн
Ай сокскэ?
Бэйзя барэ он на мангэн ай лэн*

*Э аличность кизганмас
Бискай эси опрэ дюняс
Амэ алаи манушипэ никай
На канавас*

*Овэн тумэ файдаса болдинэ
Мэ овэл Дэвлэски ягори
Андэ манушипэ*

*Агорал овэла лэнэ люма лачипэ
Ловко овэла тэ лэнэ пнро тыниши
Ли кэ пхэякоро дюняс ли кон
Э си андэ нэвэрэ опрэ*

*Тал ко манушипэ
Э пху табол ал состар?
Андэ шэро э дума
Вэр сави авэл*

*Биким одолэста
Кай кэрен ода
Состар надэн
Пи дума мануша*

М.О. Сергеев у колі сім'ї.

ТРАДИЦІЇ

"Слався, свята Сара!"

■ Міграція до Європи відбувалася двома великими шляхами: через Візантію, Грецію та південним побережжям Середземного моря - через Єгипет. Саме цим шляхом роми дісталися до Іспанії, Франції. Для багатьох ромів батьківщиною дійсно є Єгипет. У своєму фольклорі вони зберегли багато легенд з цього приводу. Одна із них і втілилася в культ поклоніння ромської святої Сари Калі. Легенда переносить нас у часи життя Христа. Повір'я гласить. У 42 році від Різдва Христового дві біблейські сестри Марії Марданини - Марія Закомея і Марія Саломея - на маленькому човні без весел перепливали Середземне море. З Палестини вони дісталися гирла річки Рони. З ними була і єгипетська служниця Сара, маленька дівчинка, яку роми назвали своєю святою і покровителькою.

Щорічно на початку літа з усього світу з'їжджаються роми в невелике містечко Сен-Мари де ля Мер, розташоване на острові Камарж у гирлі Рони (Франція). За кілька днів чисельність людей у місті збільшується в багато разів. Із Іспанії й Франції, з Угорщини й Італії спаюються сюди ромські фургони, яскраво розфарбовані вазки, автомобілі, юрбами йдуть піші прочани. Яскравий одяг, смагляві жваві особи - містечко схоже цими днями на квітучу клумбу.

Хто ж така Свята Сара, моці якої спочивають... у кам'яній церкві, побудованій у дванадцятому столітті. На вівтарі - напис "Сара Калі". Сотні запалених свчок висвічують невелику, заввишки близько метра, статую Святої Сари. Ромська покровителька увічнена короною, вона така ж смаглява, як і її одноплемінники. Роми підходять до статуї, цілують край одягу Святої Сари, кладуть до її ніг квіти. З отвору в кам'яній стіні, високо над вівтарем, служителі церкви опускають дві труни з останками Святих Марій. Нероми, присутні в церкві, з радістю вимовляють: "Славтеса, Святі Маріі!" - й відразу їхні вигуки губляться у могутньому ромському: "Слався, Свята Сара!" Руки зі запаленими свечами тягнуться до трун, вважається доброю прикметою, якщо полум'я свічків виявиться під труною.

Кульмінація свята - хід до моря. Статую Святої Сари встановлюють на постамент, який підхоплюють кілька сильних рук. Процесія супроводжує почесний кінний ескорт ромів, які сидять на блих конях, а слідом рухається багатотисячна юрба смуглолицих людей. Вони заходять у море, і статую кілька разів занурюють у воду. Тієї ж хвилини, коли статуя Святої Сари торкається води, роми витягають ворожильні карти і теж зможуть їх. Після цього, як говорять повір'я, карти не брешуть. Наступного ранку роми зриваються з місця, і містечко знову порожнє.

Цього року також відбулося щорічне дійство поклоніння ромській святої Сари Калі у французькому містечку Сен-Мари де ля Мер. Пропонуємо кілька фотографій цієї події.

Олена Бойко

Ионастар

ШЗРО 10

ИСИНО ИСИН ЛАЧЕ
ЧУКНЯРИ

1. Чачимага чачимо пхэнав тумэнди: ко на ударэнца заджял дэ бакрэнгири грэда, нэ загулел авря ригатар, кодэва чор тай прахари.
2. А кодэва, ко заджял вударэнца, исин чуکنяри бакрэнгоро.
3. Вударари оттерэл лэсти вудара, тай бакрэ кандэн лэхкоро гласо, тай вов акарэл пэхкэрэ бакрэн пав лавэ та вылидджял лэн.

4. Тай кала вылидджял пэхкэрэн бакрэн, джял вов англала лэндар, а бакрэ джан пала лэ, колэсти, со джанэн лэхкоро гласо.
5. Пала напэхкэрэ на джан, нэ прастэн лэстар колэсти, со на джанэн лэхкоро гласо.
6. Кадья дума пхэнда лэнди Исусо, ай вонэ на полиле, со Вов лэнди пхэнзлас.
7. Тай упалэ Исусо дэдуманя лэнди: "Чачимага чачимо пхэнав тумэнди, со Мэ вудара бакрэнди.
8. Свавэрэ, скици лэн на спя англала Мандар, чера тай прахари, тай бакрэ на кандыне лэн.

9. Мэ исин вудара; ко заджяла машкар Ман, кодэва фирисарэлапэ, заджяла тай выдджяла, та хамо аракхэла.
10. Чер авэл важ колэ, соб тэ черэ, тэ умарэ тай тэ хасэрэ. Мэ авилэм важ колэ, соб тэ лэн джювимо, тай джювимо пхэрдимага.
11. Мэ исин лаче чуکنяри отдэл пэхкэрэ джювимо пала бакрэн.
12. Намисардо, на чуکنяри, лэсти бакрэ начаче; вов дыкхэл, сар авэл рув тай чувэл бакрэн, тай нашэл, ай рув астарэл лэн тай рострадэл.

13. А намисардо упрастэл колэсти, со на дор лэсти бакрэн.
14. Мэ исин лаче чуکنяри, тай Мэ джанав Мурэн бакрэн, і вонэ джанэн Ман.
15. Сар Дад джанэл Ман, кай і Мэ джанав Дадэ, тай Пэхкоро джювимо отдав пала бакрэн.
16. Исин Мандэ і авэр Бакрэ, савэ на кала грэдатар, тай Манди трэбуни тэ анэ лэн; вонэ шунэна гласо Муро, тай авэна ссавэрэ дэ ехх тханэ, тай авэла ехх Чуکنяри.
17. Колэсти камэл Ман Дад муро, со Мэ отдав Пэхкоро джювимо, собы упалэ тэ лав лэ.

18. Нико на залэл джювимо Мандар, Мэ Еджино отдав лэ. Исин зор тэ отдэ лэ, тай син Мандэ зор упалэ тэ прылэ лэ. Кадэла лава Мэ прылилем Мурэ Дадэстар?
19. Вож колэ лава Иудея упалэ ханаспэ ехх еххэга.
20. Бут пхэннас: "Дэ Лэ бэшэл бэнг, со шунэн Лэ?"
21. Авэр пхэннас: "Кала лава на бэнгхкэрэ; чи авэла бэнг тэ оттерэ якха корэнди?"

Переклад
Миколи Бурлуцького
та Олени Марчук

Свэнто Бахталo Лав

"Исус не тільки Пастир, він - двері, брама, кризь яку входять вівці "малої черідки", Посередник, або, як говорили колись, Заступник, що сднає Небо і землю. "До Отця, - каже Він, - не приходить ніхто, якщо не через Мене".

Олександр Мень, "Син людський",
Львів, Монастир монахів студійського уставу,
видавничий відділ "Свічадо", 1994, ст.78

Поради від Рақи Драбаріне кватаре Рақа з 22 червня по 5 липня

Овен - найближчим двом тижнями бажано використати на всі сто свій творчий потенціал. Зустріч з людьми, які займаються серйозним бізнесом, надихне вас на активні дії. Зібрати навколо себе одиноким не буде важко. Добрі стосунки у родині - надійна підтримка. Ванг до лікаря або хоча б ранкова гімнастика підтримають вас у формі.

Телець - ще одна важлива перемога позадю. Молодші родичі приємно вас здивують, а старшим потрібна буде господарська допомога. Подорож, яку ви плануєте, буде адала, але не зовсім виправдана матеріально. Загублена дрібничка відведе від вас велику втрату, тому не шкодуйте за нею. Ногом давайте хоч інколи відпочинок!

Близнята - ваше слово не розходиться з ділом, це на користь вашому іміджу. Але не слід лягати кістками, якщо від вас не все залежить. У родині спокій, та вам доведеться приймати серйозне рішення, яке стосується помешкання або подорожі. Раджу не давати в борг. Нирки не перевантажуйте.

Рак - коли ми відхиляємося від курсу, не завжди починаємо добре. Та інколи обставини сильніше за нас. У вашому випадку раджу заспокоїтися і всі важливі справи поставити у чергу. Тихіше ідеш - далі будеш! Вас кохають - це важливо. Органи травлення вимагають уваги. Хоча б тому, що від їх стану залежить ваш привабливий зовнішній вигляд! Вітаю вас, шановні Раки, з днем народження!

Лев - шановні "царі звірів", можливо, не всі "підлегли" з вами згодні? Намагайтеся бути чемними та лояльними. Згадайте, що грива у вас пухнаста. Саме зараз за допомогою вашої дипломатичності можна досягти серйозних домовленостей. Від цього залежить і матеріально становище, і моральний клімат. Торговельні справи підуть, на жаль, не дуже вдало. Особисті стосунки стабільні, а от тісні інколи може підвищуватися.

Діва - прибуток у вас буде, але не відразу. Вільного часу мати не будете. Саме зараз бажано закласти фундамент на світле майбутнє. Ваша ініціатива буде доречна і в родині. Незначне непорозуміння з близькою людиною допоможе стосункам стати міцнішими після примирення. Приділіть увагу серцю та судинам.

Терези - настає час плідної праці та використання всіх своїх ресурсів. Те, що буде зроблене у найближчі два тижні, і нагоді, і підніме ваш авторитет. Проте не забувайте, що відпочинок можна теж використати з користю - наприклад, пообідати з потрібною вам людиною. Обнова у гадеробі буде доречною. Освітченню у коханих вірити не слід.

Скорпіон - зараз ви, наче кришталі, прозори для свого оточення. Тому справа честі - бути на висоті. Довіра до вас допоможе зміцнити матеріальну базу, але не зловживайте! У особистому житті - все гаразд! Тільки господарські справи не дадуть насолоджуватись життям повною мірою. Не зовсім корисно запрошувати багато гостей на початку липня.

Стрілець - може виникнути питання, пов'язане з помешканням, але вирішиться на вашу користь. Несправедливість до себе з боку державних службовців замовчувати не слід. Приверніть до цього увагу юристів. Буденні справи вам не дошкулятимуть, проте ніхто, крім вас, цим займатися не буде. Кохання зігріє душу. Романтичне побачення може статися несподівано. Не навантажуйте печінку.

Козеріг - спокій на душі залежить від вашої впевненості. Важливо, щоб мета була чистою і благородною. Ваші організаційські здібності допоможуть перекопати багатьох людей змінити точку зору. Та чи не дуже висока відповідальність? Матеріальні справи збирають багато часу, знайдіть хоч би хвилинку для ширшої зустрічі з друзями. Курити - шкідливо для вашого здоров'я, особливо легень.

Водолій - ви впромінюєте стільки енергії, що навколо вас збирається дуже багато людей, щоб нею підживитися! Це надає змогу додаткового заробітку та перевіряє до вас увагу партнерів. Звичайно, ваш зовнішній вигляд також має бути приємним, тому - посміхайтесь! Зверніть увагу на тиск та обмін речовин.

Риби - справи, не доведені до кінця, турбують, але швидко питання не вирішуються. Не все зараз залежить тільки від вас. Ваша родина - це оазис, де вам затишно і приємно, проте, таким чином, можна забути і про справи. Організацію відпочинку візьміть на себе, у вас це виходить дуже добре. У найближчі два тижні бажано спілкуватися лише з приємними для вас людьми та не звертати уваги на тих, хто вам заздрить.

РОМАНІЯ

Газета Закарпатського ромського культурно-просвітнього товариства
Регістраційне свідоцтво серія КВ №5877 від 20.02.2002 р.
Газета виходить за підтримки Європейської комісії та Інституту Відкритого Суспільства (м.Будапешт)

Шеф-редактор **Аладар АДАМ**
Редактор **Евгенія НАВРОЦЬКА**

Редакція не завжди поділяє позицію авторів. За точністю наведених фактів відповідає автор. Редакція зберігає за собою право виправляти мову і скорочувати матеріали.

Повний або частковий передрук матеріалів дозволяється лише з посиланням на "Романія".

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ: 88000, м.Ужгород, вул.Дунаєвського, 18,
телефакс: (03122) 61-39-56.
E-mail: ru@mail.uzhgorod.ua
http://www.romaniya.uz.ua

Віддруковано в Ужгородській міській друкарні, вул. Руська, 13.
Умов. друк. арк. 2,5. Тираж 2500. Зам. № 87

НА ДОПОМОГУ РОМСЬКИМ НЕДІЛЬНИМ ШКОЛАМ

УМІЙ ПОЧЕКАТИ

Жили собі брат і сестра, півник і курочка. Побіг півник у садок та й почав клювати зелену-презелену смородину, а курочка й каже:

- Не їж, півнику, зачекай, поки смородина достигне!

Півник не послулав, клював та й клював і наклювався так, що насилу додому доплентався.

- Ох, - кричить півник, - горе мені. Болить, сестричко, болить!

Напоїла курочка півника м'ятою, поклала гірчичник і - перестало.

Видужав півник і пішов у поле: бігав, стрибав, розгарячився, упрів і побіг до струмка пити холодну воду; а курочка йому гукає:

- Не пий, півнику, зачекай, поки прохолонеш!

Не послулав півник, напився холодної води, і одразу ж почала трясати його лихоманка; и насилу додому курочка довела. Побігла курочка до лікаря, виписав він півникові гіркі ліки, і довго пролежав півник у ліжку.

Видужав півник до зими й бачить, що річка льодом покритася; захотілося півникові на ковзанах покататися, а курочка й каже йому:

- Ох, почекай, півнику, нехай геть замерзне: ще лід дуже тоненький, утонеш.

Не послулав півник сестри: ковзнув по льоду, лід проломився, і півник - шубовсть у воду! Тільки півника й бачили.

ДЖАН ТЕ ЖУКАРЕС

Дживенас пенге пргал ай пгень, башно ай кахні. Нашел о башно анде удвара ай лас те хал е зелено-зелено рібізла, ай е кахні пгенел:

- На ха, башноро, жукар (ужар), кана авла гата е рібізла!

О башноро чи шундас, ай лас те хал хал ай кеті зораса халас, со чи бійріяс кгейре те джал.

- Ой, - ціпи о башно, біда пре манде. Дуггал, пгеньори, дуггал!

Плярдас е кахні ле башнес састя чараса, шутас пре лесте гірчичник - ай начилас.

Састілас аврі о башно ай гейлас пре мал: нашел, хутел пгарбардо сас, кнінілас ай пашарте те пел шудро паї; ай кахні лесте ціпи:

- На пі, башноро, жукар, шай насвало авеса!

Чи шундас о башноро, пілас шудро паї, ай йокваресте лес лас те разі о шудріне: зораса е кахні кгейре інгердас лес. Нашла е кахні хо дуггадо, скірсардя ле башнеске керке драба, бут врама пашлілас о башноро андо пато.

Састілас аврі о башно джі ко івенд ай дикгел, со о паї са андо паго учардо; камелас о башноро про паго те келел пес, ай е кахні пгенел лесте:

- Ой, ажукар, башноро мек зоралейайол о паго: ке о паго зоралес сано, шай ташльос.

Чи шундас о башно ла пгеня: гейлас про паго, о паго пгаділас о башно - хасайлас андо паї! Каде ле башнес майбут чи дикгле.

Переклад Аладара Адама

ПІПЕРАСА

Із розмови хлопців:

- У мене ніс батька, очі матері, - заявляє один.
- А в мене чоло дідуся, вуха дядька, - сказав інший.
- А у мене штани брата, - похвалився Йовшка.

О вакерібен муршенгеро:

- Ке манде о нагк ле дадескоро, е ягла ла деакеро, - пгенел о екр.
- Ай ке манде о чекат ле папоскоро, е кана ле наноскоро, - пгенел о кавер.

- Ай ке манде е калці ле пгралеске, - шардас пес о Йовшка.

- Дюла - батькові:
- Я вчора на вулиці знайшов 200 гривень і відніс їх у міліцію. А що ти зробив би на моєму місці?
- Те, що й ти. Збрехав.

- Дюла пгенел ле дадеске:
- Ме араті пре улица араклем 200 грвіні ай інгердем лен анде міліція. Ай ту собі керданас пре мійро тран?
- Кодо, со ві ту. Хохадемас.

РОМАНЕ ХАВЕНАТА

ГАЛУШКИ З ГРИНКАМИ

Потерти на терці 3 черстві булки, запарити їх у 1 л гарячого молока, вбити 3 яйця, посолити, додати 50 г порізаного на кубики шинки або 1 ст. ложку шкварок, 1 порізану на кубики і підсмажену на маслі булку, 1 ст. ложку борошна. Цю масу вимішати, виробити невеличкі кульки, обваляти їх у муці й варити в окропі.

ГАЛУШКИ ШУВКЕ МАНРЕСА

Рандавес пре терка трін шувке бокеля, пре пара лен анде 1 літра пгарбардо трут малавес андре трін анре, лондьярес, додес 50 г чингердо пре которо вензонно мас вай 1 рой дзевеля, 1 чингерді пре котора вай пейгі про чил бокелі, 1 рой аро. Кади маса гаміс, керес на बारे голомозора, макрес лен андо аро ай кіравес андо укпропо.

Де дим, там і вогонь.
Кай о тгув, кроте е яг.

Линивий двічі робить, скупий двічі витрачає.
О луштавно дувар керел, ай о жажвало (скупно) дувар потітел.

Праця - то здоров'я, лінь - то хвороба.
Бувті - кадо састіне, луштавніне - кадо насваліпе.
В умілого руки не болять.
Ке лачесте е васта чи дугган.

(Грета Заєва)

